

Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu a jeho realizace ve výchovných zařízeních

Ing. Renata Švestková, Ph.D.

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ing. Renata ŠVESTKOVÁ, Ph.D.
Osobní číslo: H128242
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu
a jeho realizace ve výchovných zařízeních

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na to, jak je dále Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu realizován ve vybraných výchovných zařízeních po ukončení projektu Učení pro život (Projekt CZ.1.07/1.2.00/08.0170)
  - zda účast v projektu Učení pro život posílila profesní úroveň pedagogů výchovných zařízení
  - zda došlo k rozvoji klíčových kompetencí u dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou
- Součástí práce bude kvalitativní výzkum (metoda dotazování, technika polostandardizovaného rozhovoru), který bude realizován ve výchovných zařízeních, která byla zapojena do projektu Učení pro život.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. BELZ, H., SIERGIST, M. Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Praha: Portál, 2001. 374 s. ISBN 80-7178-479-6.
2. HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
3. KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
4. MATOUŠEK, Oldřich, MATOUŠKOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2011. 344s. ISBN 978-80-7367-825-8.
5. MÜHLPACHR, Pavel. Sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.**
Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2014**

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

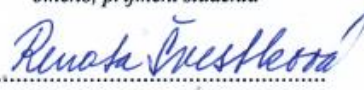
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

ING. RENATA JVESTROVÁ, Ph.D.
Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 20.11.2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá realizací Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu a jeho uplatněním ve vybraných výchovných zařízeních po ukončení projektu Učení pro život. V teoretické části práce se zaměřuji na vztah výchovy, rodinného prostředí a popisuji vztah výchovy a vrstevnické skupiny. Dále definuji Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu. Následně rozebírám samotný projekt Učení pro život, jeho východiska, uvádím popis zahraničního výzkumu v této oblasti. V praktické části se zaměřuji na jednotlivá zařízení, která byla do projektu Učení pro život zapojena. Popisuji zapojení jednotlivých zařízení, zapojení samotných pedagogů a rozvoj klíčových kompetencí u dětí z těchto zařízení ve vztahu k projektu Učení pro život.

Klíčová slova:

Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu, Projekt Učení pro život, rekreační sport, služba, praktické dovednosti, expedice

ABSTRACT

The diploma paper deals with the realization of the Youth Programme the Duke of Edinburgh's Award and its application in selected educational facilities following the end of Learning for Life Project. In the theoretical part I focus on the relation between the education and the family background, and I describe the relation between the education and the peer group. I also define the Youth Programme the Duke of Edinburgh's Award. Afterwards I analyse the Learning for Life Project itself, its recourses, I state the description of foreign research in this field. In the practical part I focus on particular facilities involved in the Learning for Life Project. I describe the participation of each facility, the involvement of the teachers themselves and the development of essential competence in children from these facilities in relation with the Learning for Life Project.

Keywords:

Youth Programme the Duke of Edinburgh's Award, Learning for Life Project, physical recreation, service, practical skills, adventurous journey

Ráda bych velmi poděkovala vedoucímu diplomové práce prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady a připomínky.

Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost s mým studiem.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 DĚTI A MLÁDEŽ.....	10
1.1 VÝCHOVA A PROSTŘEDÍ	10
1.2 VÝCHOVA A RODINNÉ PROSTŘEDÍ	11
1.3 VÝCHOVA A VRSTEVNICKÁ SKUPINA.....	12
1.4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	13
1.5 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	14
1.6 SOCIÁLNĚ PREVENTIVNÍ PROGRAMY PRO DĚTI A MLÁDEŽ	15
1.7 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA.....	16
2 PROGRAM PRO MLÁDEŽ CENA VÉVODY Z EDINBURGHU	20
2.1 VYMEZENÍ TERMINOLOGIE	20
2.2 ZÁKLADNÍ RYSY PROGRAMU.....	22
2.3 PODMÍNKY ÚČASTI A STRUKTURA PROGRAMU.....	24
2.4 ZÁKLADNÍ PILÍŘE PROGRAMU	26
2.5 KOMPARATIVNÍ STUDIE.....	32
3 PROJEKT UČENÍ PRO ŽIVOT.....	37
3.1 POPIS HLAVNÍ CÍLOVÉ SKUPINY PROJEKTU UČENÍ PRO ŽIVOT	41
3.2 PŘÍPRAVA PROSTŘEDÍ V ZAŘÍZENÍ	42
3.3 JAK ZALOŽIT SKUPINU PROJEKTU UČENÍ PRO ŽIVOT	44
3.4 ZÁSADY VEDENÍ SKUPINY A MOTIVACE	46
3.5 PŘEHLED OBORŮ VE VZTAHU KE KLÍČOVÝM KOMPETENCÍM.....	47
3.6 RIZIKA REALIZACE PROJEKTU UČENÍ PRO ŽIVOT	50
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	52
4.1 CÍL VÝZKUMU	52
4.2 VÝZKUMNÝ PROJEKT	52
4.3 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ S PEDAGOGY.....	54
5 DISKUSE	75
ZÁVĚR	78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	81
SEZNAM TABULEK.....	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Práce s dětmi a mládeží je již 25 let mojí profesí i koníčkem. Za tu dobu jsem měla možnost poznat různé osudy „mých dětí“ a jejich rodin. Vždy jsem i přes řadu negativních zkušeností byla skálopevně přesvědčena o vysoké hodnotě vzdělání a dobrých mezilidských vztahů. Přátelství, čest, pravdomluvnost a poctivost jako by dnes patřily pouze do slovníku fantasy. Přesto jsem se snažila vždy pro děti v oddílu, v ekologickém centru, které jsem založila a v neposlední řadě ve svém patnáctiletém pedagogickém působení na vysoké škole, tyto hodnoty dávat na místa nejvyšší. Ne vždy se to na počátku všem zúčastněným líbilo, ale pak z nich většina pochopila, že nám všem tyto hodnoty přináší radost ze společné stráveného času na výpravě, táboře, přednášce či semináři. Že je to někdy pořádná dřina, která je však korunována něčím vyšším, poznáním sebe sama.

Proto jsem si jako téma své diplomové práce vybrala Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu a jeho realizaci ve výchovných zařízeních. Po tři roky jsem se jako supervizor účastnila projektu CZ.1.07/1.2.00/08.0170 Učení pro život - posílení profesní úrovně pedagogů výchovných zařízení za účelem rozvoje klíčových kompetencí u dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou. Cílem této diplomové práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem pokračují výchovná zařízení zapojená do projektu Učení pro život v letech 2009-2012 v realizaci Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu.

Poznání řady mladých lidí z nejrůznějších zařízení z celé České republiky, jejich postupné kroky k úspěchu, bylo tím nejdůležitějším proto, abychom mohli říci, že se nám projekt povedl. Účastníci tvrdě pracovali v oblastech dobrovolnictví, sportu, zájmových činností a v neposlední řadě v oblasti expediční. Někteří nevytrvali až k metě nejvyšší (získání bronzového, stříbrného či zlatého stupně), ale i jejich dílčí úspěchy byly něčím fantastickým. Nadšení jejich pedagogů, kteří se spolu s nimi účastnili všech aktivit projektu, mě utvrdilo v tom, že máme šanci dnešním mladým lidem zkvalitnit jejich život, pomoci jim tam, kde rodina selhala, ukázat jim jejich vlastní „já“.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTI A MLÁDEŽ

Sociální pedagogika je v současné době chápána jako vědní disciplína, která pozoruje především prostředí, výchovu, vzdělání, sociální skupiny a další (Laca, 2011, s. 9).

Jedním z cílů sociální pedagogiky je pomáhat v těžkých životních situacích dětem a mládeži, kteří mají problém zvládnout všechny nároky, které na ně klade život a proto, potřebují pomoc. Pracujeme tedy s jedincem, u kterého chceme docílit změny, například ve smyslu formování jeho zdravého životního stylu. Sociální pedagogika výrazně zdůrazňuje souvislosti s podmínkami výchovy, ve kterých probíhá socializace. Výchova tedy představuje dynamický proces vědomého řízení socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formují pro život v konkrétní společnosti. (Laca, 2011, s. 12).

Život a výchova dnešních dětí, dospívající mládeže a mladých dospělých probíhá v různých prostředích, většinou nejprve v rodině ať už u rodičů a později po založení vlastní rodiny, také s partnerem a dětmi, dále ve škole, ve volném čase, v prostředí ovlivňovaném médií, v lokálním prostředí (Hofbauer, 2004, s. 11).

1.1 Výchova a prostředí

Definice, která byla předložena na konferenci UNESCO v roce 1967, uváděla, že *„životní prostředí je ta část světa, kterou organismus používá, pozměňuje a které se musí i přizpůsobovat, aby nezahynul.“* Konference v Tbilisi v roce 1979 přinesla zúžení pojmu na životní prostředí člověka, tj. *„jde o systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, které jsou nebo mohou být s člověkem ve stálé interakci.“* (Jaderná, 2012, s. 8).

V dnešní době je tedy životní prostředí chápáno jako soubor přírodních, umělých a sociálních složek světa, které jsou či mohou být v bezprostředním kontaktu s člověkem. Sociální pedagogika chápe souvztaž s životním prostředím tak, že náš život se odehrává v určité společnosti, je zde úzký kontext sociálního a přírodního prostředí. Sociální prostředí chápeme jako integrovaný sociální systém, který je tvořen lidmi, jejich vzájemnými vztahy, společnými aktivitami a produkty, které mohou být materiální či duchovní povahy a které ovlivňují život a zdraví jedince. Přírodní prostředí ve smyslu sociální pedagogiky chápeme jako prostředí, které nás obklopuje, člověk jej svojí činností přímo či nepřímo ovlivňuje. Je tvořeno živou přírodou (faunou, flórou) a neživou přírodou (geologické, geografické, klimatické další faktory) (Kraus, 2008, s. 66-67).

Sociálně-pedagogický přístup k prostředí ve výchově znamená snahu posílit a upevnit pozitivní vliv prostředí ve výchově. Pokud k tomuto dojde, jednání jedince je v souladu s nejen výchovnými záměry, ale můžeme předcházet negativnímu chování. Lze tedy konstatovat, že se sociální pedagogika zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládání životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti (Kraus, 2008, 72-78).

Bakošová (2006, s. 63-64) vychází při úvahách o cílech sociální pedagogiky také z kategorie pomoci. Cílem sociální pedagogiky je tedy poskytovat pomoc dětem, mládeži i dospělým v různých typech prostředí. Sociální pedagog hledá takové optimální formy výchovného působení na člověka, kterými by mohl co nejlépe kompenzovat deficity v integraci dané osobnosti a stabilizovat ji.

1.2 Výchova a rodinné prostředí

Rodina a její prostředí významně ovlivňují formování osobnosti člověka, potažmo dítěte. Lze říci, že se rodinná výchova v rodinném prostředí nedá nahradit. Rodina upevňuje postavení jedince ve společnosti, je formována požadavky společnosti na ní, lze tedy mluvit o základní úloze rodiny ve společnosti. V dnešní době však dochází ke změnám ve fungování rodiny a to zejména v oblasti její úplnosti, velikosti. Prostor rodiny ovlivňuje hodnotovou orientaci člověka. Je to prostředí, ve kterém získává základní poznatky, připravuje se na školu, formuje své vztahy k ostatním lidem a společnosti. Rodinu, členy rodiny, vnitřní život rodiny, vzájemné vztahy, cíle, které rodina sleduje, se nedají ničím nahradit. Studie delikventně jednajících mladistvých popisují jejich rodinné prostředí jako chladné, s minimem rodičovského zájmu (trávení volného času dítěte, kamarádi); rodiče jsou pasivní až odmítaví, často se u rodičů vyskytují různé druhy závislostí. Cestu ke kriminálnímu chování otevírá nedostatek například zábran, slabé rozlišení dobra a zla, impulzivita, nízké sebehodnocení apod. Člověk, který se dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždy narušenou morálku (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 43).

1.3 Výchova a vrstevnická skupina

Vrstevnická skupina je velice důležitá pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin, neboť některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách, což u nich často vede k nedostatku prostředků pro další zábavy. To nutně vede k tomu, že si prostředky opatřují krádežemi, které přerůstají v organizované, plánované akce. Dalším činitelem, který vede ke kriminalitě je nuda (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 83).

Společenský vývoj ve 20. století se u nás oproti západním zemím lišil. V období reálného socialismu byla u nás kriminalita nižší, než je dnes, protože život každého občana byl pod maximálním dohledem. Občané takového státu měli povinnost pracovat. V dnešní době, kdy mladí lidé vstupující na trh práce trpí nezaměstnaností a mezi nimi nejvíce mladiství bez dostatečné nebo vůbec žádné kvalifikace, sledujeme nárůst kriminality, k němuž vede potřeba získat prostředky pro živobytí (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 95-98).

Mnoha mladým lidem bylo od počátku profesní kariéry znemožněno získávat pracovní zkušenost, společenský status i hmotné předpoklady nejen pro řádný život, ale také například pro zapojení do volnočasových aktivit (Hofbauer, 2004, s. 39).

Jak uvádí Matoušek a Matoušková (2011, s. 95-98) primární příčinou vzniku delikventního chování mládeže pocházející z chudých rodin není nepřekročitelná bariéra nezaměstnanosti, nýbrž samotná subkultura nejnižší společenské třídy, v níž vyrůstají. Vzhledem k času, který děti věnují sledování televize, je zřejmý vliv televize na socializaci dnešních dětí, a to nejen televize, ale i dalších typů médií, např. internetu a sociálních sítí. Zde se děti a mládež setkávají s různými podněty, které posilují agresivitu, oslabují citlivost na násilí, posilují pocit, že svět je nebezpečné místo. Zobrazování násilí a jeho zlehčování, vulgární zobrazování sexu a lidského těla, agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám to vše přispívá ke špatnému ovlivňování psychického, morálního a sociálního vývoje dětí a mládeže.

1.4 Rizikové chování

Pod pojmem rizikové chování rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Tento pojem nahrazuje dříve používaný termín sociálně patologické jevy. Termín sociálně patologické jevy je jednak stigmatizující, normativně laděný a klade příliš velký důraz na skupinovou/společenskou normu. Vzorce rizikového chování považujeme za soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky je možné podrobit vědeckému zkoumání a které lze ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi. (Miovský et al., 2012, s. 127-130).

Intervence představuje vnější zásah, za účelem ovlivnění a změny. Způsoby intervence, které u nás mají tradici:

Kurátoři pro mládež - pracují na odboru sociálních věcí na příslušném magistrátu

- spolupracují s orgány činnými v trestním řízení

- zúčastňují se soudního projednávání případu

Mohou nezletilého: *napomenout* – napomenutím může být pověřena i společenská organizace, *stanovit nad ním dohled* – je prováděn ve spolupráci se školou a se společenskými organizacemi v místě bydliště, *uložit mu omezení* – týká se především návštěv nevhodných druhů podniků a zábav.

Ústavní výchova - navrhována obcí s rozšířenou působností, která dává návrh soudu, který pak ústavní výchovu nařídí, nebo má také možnost podávat návrh soudu o zrušení ústavní výchovy. Je navrhována u dětí, o něž rodiče náležitě nepečují a žádná jiná alternativa výchovy se buď nejeví jako žádoucí, či není dostupná nebo u dětí, které rodiče ani jiné způsobilé pečovatele nemají.

Ochranná výchova - druh ochranného opatření, které má preventivní účel, jedná se o izolaci a resocializaci toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil.

Ústavní i ochranná výchova můžou být ukládány jen osobám mladším než 18 let, ve výjimečných případech mohou být prodlouženy do věku 19 let (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 149-150).

Současná struktura ústavních zařízení:

- diagnostické ústavy pro děti
- diagnostické ústavy pro mládež
- dětské výchovné ústavy
- dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí
- výchovné ústavy pro mládež
- výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 151-153).

V rámci práce s rizikovou mládeží jsou na sociálního pracovníka, sociálního pedagoga kladeny určité nároky, které můžeme charakterizovat následujícím způsobem:

Motivace pracovníka – z větší části platí pravidlo, že pomáhající profese jsou přitažlivé pro osoby, které mají velmi silnou rodičovskou složku osobnosti. U nezanedbatelné části profesionálů v pomáhajících profesích je volba povolání pokusem a kompenzací staršího nebo aktuálního traumatu, či se jedná o osoby křesťansky založené. V řadě případů se pomáhající profese „zdědí“ po podobně profesně orientovaných rodičích.

Práce s klientem jako proces - téměř každý profesionál, který pracuje s rizikovou mládeží, cítí v úvodních fázích kontaktu potřebu formulovat co je cílem práce = sociální diagnóza. (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 245-254).

1.5 Sociální patologie

Sociální patologie je shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společnosti nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování, ale hlavně označení pro studium příčin jejich vzniku a existence. Sociální patologie se zabývá zákonitostmi takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální a právní normy. Určení, co je patologické, se odvíjí od pojetí normality akceptované danou společností. Patologická taktéž není každá odchylka (deviace) od normy, ale až jejich nadměrný počet. Základní teorie sociální patologie vycházejí z předpokladu existence společenských nedostatků postihujících různými způsoby společnost anebo její členy. Tyto nedostatky obvykle spatřuje na straně jednotlivců (Mühlpachr, 2002, s. 7).

Podle Krause a Hroncové (2010, s. 7) lze sociálně patologické jevy pokládat za nejproblematičtější a nejnebezpečnější rovinu sociálních deviací. Autor sociální deviace

rozděluje podle stupně závažnosti a společenské nebezpečnosti do jakýchsi tří rovin: negativní sociální jevy (např. nezaměstnanost, rozvodovost aj.), asociální jednání (např. výtržnictví, pornografie aj.) a konečně sociálně patologické jevy (např. kriminalita, toxikomanie, prostituce aj.), které mají největší negativní důsledky.

1.6 Sociálně preventivní programy pro děti a mládež

Schilling (1999, s. 42) chápe cílové skupiny pomoci jako skupiny těch členů společnosti, kteří nejsou v některých fázích svého života anebo v určitých situacích schopni samostatně a ani s pomocí nejbližšího okolí zvládnout svůj život. Mezi základní typy pomoci tak řadí primární pomoc, která slouží k celkovému rozvoji osobnosti, sekundární pomoc chápe jako preventivní poradenství, pomoc, podporu. Terciální pomoc chápe jako dodatečnou, když problémy vrcholí. Za systém pomoci tedy považuje odborné vedení, doprovázení, poradenství a terapii.

Základním principem prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v resortu školství je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, osvojení si pozitivního sociálního chování, rozvoj a podpora sociálních kompetencí vedoucí k harmonickému rozvoji osobnosti. Základními východisky efektivní primární prevence je kontinuita, systematickosti a komplexnost preventivního působení s ohledem na věk dítěte a jeho aktuální prožívání světa. Primární prevence je zaměřena zejména na rizikové faktory spolupodílející se na vzniku sociálně patologických jevů (Kraus 2008, s. 146-147).

Kraus (2008, s. 148) dále klasifikuje sociální prevenci na plošnou (v rámci celé společnosti), skupinovou (zaměřenou na určité skupiny, např. mládež) nebo individuální (práce s konkrétním jedincem). Za podstatné lze také pokládat rozdělení na prevenci specifickou a nespecifickou. První se týká jednotlivých sociálních deviací (např. prevence šikany), druhá představuje celkové formování osobnosti ke zdravému životnímu stylu tak, aby zralá osobnost byla sama schopna odolávat nejrůznějším negativním vlivům.

Jak uvádí Matoušek (1996, s. 9) „*Nejtěžším úkolem při práci s rizikovou mládeží je rozhodnutí, zda s nimi budeme pracovat ve skupinách nebo zvolíme jinou formu. Přirozené je sdružování se mládeže do skupin, ale vytvořit ve skupině mladistvých s rizikovým chováním tvůrčí a kultivovanou atmosféru je velice obtížné. Model práce s mládeží je produkt jednoduché analýzy určitého přístupu k této práci.*“

K analýze jakéhokoliv projektu práce s mládeží můžeme použít tři konkrétní otázky a to jsou: cíle – čeho se snaží skupina dosáhnout, dále jak se snaha o dosažení těchto cílů prakticky projevuje a c neposlední řadě pro jakou skupinu či pro jakou vrstvu mladých lidí je určen (Ward, Adams, Levermore, 1997, s. 11)

Další výbornou pomůcku pro ty, kteří pracují nebo chtějí pracovat s ohroženou či rizikovou mládeží zpracoval americký pediatr Hamburg (in Matoušek, Matoušková, 2011, s. 209-210). *Jedná se o následující zásady:*

- 1) *Program by měl reagovat na více než jeden vážný problém dospívající mládeže.*
- 2) *Program musí respektovat vývojovou fázi klientů a poskytovat jim potřebnou podporu pokud možno před tím, než se klientova situace stane kritickou.*
- 3) *Program by měl pokud možno nabízet dospívajícím podněty, které jsou pro ně přitažlivé. Měl by rozvíjet pozitivní sebehodnocení klientů.*
- 4) *Program by měl být příležitostí k učení novým sociálním dovednostem a směřovat ke společenským rolím, jež jsou respektované.*
- 5) *Program by měl klientům nabízet předvídatelné prostředí a vyvolávat v nich jednoznačná očekávání.*
- 6) *Program by měl klientům umožňovat aktivní participaci, tj. podíl na organizaci programu, na vedení určitých aktivit.*
- 7) *Program by měl využívat vazeb klienta v jeho přirozené sociální síti (rodiče, učitelé, přátelé atd.)*
- 8) *Má-li být program pro klienta zdrojem opory, měl by trvat dostatečně dlouho (autor odhaduje alespoň rok) a neměl by být přerušován.*
- 9) *Efektivní program musí mít jasného organizátora, který předem proškolí personál a zajistí i dostatečné materiální zdroje.*

1.7 Zážitková pedagogika

Zážitkové metody jako takové vycházejí z předpokladu, že je nutné ztotožnění se jedince s tím, co mu chceme předat. Zážitkové metody mají své kořeny v německé pedagogice jsou využívány zejména v rámci volnočasových aktivit. Zážitek jako takový není finální produkt, ale je důležitý v procesu jako takovém (Bakošová, 2011, s. 89).

Základem zážitkové pedagogiky je vlastní aktivita, prostřednictvím které vychovávaný člověk získává zážitky. Čím víc vlastní energie musí člověk vynaložit, tím je zážitek intenzivnější, zapamatovatelnější a využitelnější pro výuku. Komerční zábava sice rozptýlí,

ale nezanechá žádné stopy, protože nás nestojí žádnou energii. Pokud od nás aktivita vyžaduje vysoký vklad fyzické nebo psychické energie, je sice méně lákavá na první pohled, ale o to větší má potenciál. Ovšem samotný zážitek ještě nestačí k tomu, aby se člověk něco naučil. Rozdíl mezi rekreačním zážitkem a pedagogickým zážitkem tkví v reflexi. K učení dochází díky zkoumání a zpracování zkušeností, které zážitek vyvolal. (Hanuš, Chytilová, s. 17)

Prostřednictvím zážitku samozřejmě nemůžeme zpracovávat všechna témata. Diferenciální rovnice takto asi nikoho nenaučíme. Obecně jsou pro učení prostřednictvím zážitku vhodné dovednosti a postoje, konkrétně pak sociální učení (sebepoznání, spolupráce), měkké schopnosti (práce v týmu, vedení lidí, vztahové a komunikační dovednosti), životní postoje (tolerance, odpovědnost) a metody řešení problémů (kritické myšlení). Základním východiskem prožitkové pedagogiky se stala teorie, podle níž se člověk učí nejlépe z vlastní zkušenosti (pokud nejde o zkušenosti destruktivního charakteru a je jim zpětně správně porozuměno). Výchova zážitkem je komplexní proces, který zahrnuje zážitek, vnímavost, poznání a chování, a snaží se zapojit také emoce, fyzickou, představivost, intelekt. Charakteristikou zážitkového vzdělávání je zapojení celého člověka (fyzicky, intelektuálně, emočně) i jeho předchozích zkušeností a následné zpracování zážitku. (Hanuš, Chytilová, s. 18)

Ke klíčovým faktorům v závislosti na jednotlivých situacích patří struktura zážitku, facilitace a hodnocení výsledků. Základní principy zážitkového vzdělávání lze popsat takto:

- Primární rolí pedagoga je vytvářet vhodné zážitky, stavět před žáky problémy, nastavovat hranice, podporovat žáky, zajistit jejich psychickou a fyzickou bezpečnost a usnadnit jim proces učení.
- Pedagog identifikuje a podporuje spontánní příležitosti pro učení.
- Zkušenostní učení zahrnuje možnost učit se z důsledků vlastních činů, z chyb i úspěchů.

Zážitek samotný ale ještě neznamená, že se z něj člověk něco naučí. Zážitkové vzdělávání je postaveno na reflexi, rozboru zážitku. Někdy se hovoří o tzv. akčně-reflexním cyklu. Účastníci si mohou svých zážitků všimnout a vnímat je (reflektovat) z mnoha úhlů pohledu. Po roce 1990 se u nás poprvé objevují modely zkušenostního učení, které jsou přebírány z anglosaské literatury a prezentovány následně jako modely české zážitkové pedagogiky. Jde o nedorozumění a omyl. Česká zážitková pedagogika vyrostla ze svých svébytných

a ojedinělých kořenů, využívá ve své reálné dramaturgii různé modely učení (projektové učení, kooperativní učení, akční učení...), a také zkušenostní učení. Nicméně modely zkušenostního učení nejsou explicitním vyjádřením českého konceptu zážitkové pedagogiky ani hahnovského konceptu terapie prožitkem. Zkušenostní cykly učení jsou modely přibližující základní principy fungování procesů učení. Běžně jsou používány, aby pomohly strukturovat základní zkušenostní i trénink a vzdělávací programy. Zkušenostní cykly učení patří mezi nejdůležitější části teorie, užívané v mnoha vzdělávacích programech, především anglosaského světa. Hlavní myšlenkou rozepisování učení do jednotlivých kroků je, že můžeme lépe porozumět částem cyklu, vyzkoušet je a využít. Nicméně trenéři a školitelé využívající vhodné modely k nim musí přistupovat kriticky jako k teoretickým modelům. Zatímco správně použitý model může značně pomoci studiu a praxi, nevhodně použitý model (špatný nebo špatně vysvětlený) může vytvořit více problémů než řešení. Je mnoho případů, kde samotný zážitek nestačí pro dosažení specifických cílů. V takových případech se zdá lépe fungující, když je prožitek v předloženém cvičení zpracován zpětným uvažováním, diskusí nebo kreativním procesem poznání ve stálé emoční návaznosti na právě prožité. V této souvislosti se používá termín zkušenostní cykly učení (Hanuš, Chytilová, s. 34-36).

V této souvislosti také můžeme uvést zážitkové výukové programy, které nacházejí na pomezí mezi hrou a výukou. Takový program má jasné téma, které je pro účastníky nejen zajímavé či zábavné, ale i přínosné. Přínos nemusí být výukový v tradičním slova smyslu získávání nových informací, může jít také o nabourávání stereotypů nebo zamyšlení se nad jinými úhly pohledu na danou věc (Pelánek, 2010, s. 12).

Podobně chápe cíl výchovy Hahn, který dle něj neleží v oblasti shromažďování vědomostí, ale v otvírání cest k prožitkům, které lidem pomáhají odhalovat jejich dosud skryté síly a schopnosti. Na prvním místě jeho pedagogiky stojí výchova charakteru, pak inteligence a vedení. Hahn definoval a popsal úpadkové jevy, se kterými se ve vyspělé společnosti setkáváme i dnes jako například pokles tělesné zdatnosti, pasivní způsob zábavy, nedostatek lidského úcastenství, pečlivosti a odpovědnosti, úpadek iniciativního jednání.

Proti chorobným jevům společnosti Hahn předkládal následující body tzv. prožitkové terapie:

- 1) Tělesná příprava - jde zvyšování vitality, osobní zdatnosti, kondice, odvahy a síly k překonávání sebe sama a o zážitek objevení vlastní schopnosti a možností

prostřednictvím tréninku horolezectví, putováním po horách, jízdou na kole, lyžích, plavbou na člunech, plachtěním atd.

- 2) Služba bližním - podle Hahna nejdůležitější prvek, konkretizace v záchranných pracích v horách, na moři, řekách. Zahrnuje přípravu na útrapy, služby pro staré občany, pro tělesně postižené a podobně - povzbuzují „vášně k záchraně“.
- 3) Jedno nebo vícedenní projekt - jde o vytyčení vysokého, ale dosažitelného cíle, vyžadujícího plánovitý postup a řízení, což klade značné nároky na samostatnost a kreativitu, současně působí proti úpadku svědomitosti.
- 4) Expedice - jedná se o horské či lyžařské túry, plavbu na řekách i na mořích, sledující realizaci předem připraveného programu a vyžadující rozhodnost a určitou míru překonávání sebe sama. Hanuš, R., Chytilová, L. (2009, s. 24-25)

Výše uvedené také plně koresponduje s tím, jak Pávková et. al. (2008, s.87-116) člení volnočasové aktivity:

- 1) Odpočinkové činnosti – slouží k odstranění únavy, jsou nenáročné, v podobě odpočinku na lůžku, klidného pohybu, procházek, volných rozhovorů, četby, sběratelství, rukodělných prací, hudebních činností, relaxačních technik. Mají zároveň psychoterapeutický význam.
- 2) Rekreační činnosti – slouží k odreagování, obsahují pohybově náročnější aktivity tělovýchovného, sportovního, turistického zaměření, nebo některé manuální práce. Provádí se většinou venku. Jsou předpokladem zdravého vývoje dětí a mládeže.
- 3) Zájmové činnosti – jsou pro volný čas velmi významné. Uspokojování zájmů, rozvíjení a jejich kultivace, uspokojování potřeb a rozvoj specifických schopností jsou důležité výchovné úkoly. Zájmové činnosti se dělí do 5 složek – zahrnují činnosti společenskovední, přírodovědné, pracovní technické (rukodělné), estetickovýchovné (tj. hudební, výtvarné, literární, dramatické) a tělovýchovné neboli sportovní.
- 4) Veřejně prospěšné činnosti – spočívají ve vedení dětí k dobrovolným aktivitám ve prospěch druhých lidí nebo sociálních skupin. Jsou většinou příležitostné, avšak mají být dobře organizačně zajištěné. Patří sem například pomoc slabším, starším a nemocným osobám, kulturní a osvětové činnosti, podíl na ochraně životního prostředí apod.

2 PROGRAM PRO MLÁDEŽ CENA VÉVODY Z EDINBURGHU

Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu (dále jen Program) byl poprvé představen v roce 1956 ve Spojeném Království. Na jeho koncepci se podílel malý tým, jehož hlavními aktéry byli princ Philip, vévoda z Edinburghu, manžel britské královny Alžběty II., dále Dr. Kurt Hahn, pedagog a zakladatel „Outwar Bound“ (Vnější prostory – program akcí pro mládež konaných pod širým nebem) a „United World Colleges“ (Světový svaz vysokých škol), a dále lord John Hunt, slavný dobrodruh a vedoucí první expedice, která pokořila Mount Everest. Nedlouho poté tento Program převzaly školy a mládežnické organizace a skupiny v dalších zemích. Koncepce programu je jedinečná v tom, že se dá snadno přizpůsobit a začlenit do různých kultur a společností. Základní náplň a kostra Programu se však nemění, pouze jednotlivé činnosti a také název bývá přizpůsobován tak, aby vhodně reagoval na potřeby dětí a mládeže v různých zemích (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 5)

V současné době Program funguje již ve více než 120 zemích světa a to právě díky své jedinečné koncepci. V mezinárodním měřítku se nejčastěji setkáte s názvem International Award for Young People. V České republice funguje Program od r. 1993 a do roku 2012 byl zkráceně nazýván EDIE. Realizovala jej Národní kancelář občanského sdružení Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu, nyní je realizován Národní kanceláří, kterou provozuje nástupnická organizace The Duke of Edinburgh's International Award Czech Republic Foundation, o.p.s. Program je otevřen všem organizacím a zařízením, které pracují s dětmi a mládeží (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 5).

2.1 Vymezení terminologie

Mezinárodní asociace Programu Cena vévody z Edinburghu

Mezinárodní sdružení, které zastřešuje činnost tohoto Programu celosvětově.

Mezinárodní sekretariát

Výkonná organizace, která se stará o chod a administrativní zajištění Programu prostřednictvím 4 regionálních kanceláří (Evropa a středomoří, Asie a Pacifik, Amerika, Afrika).

Národní kancelář

V dané zemi koordinuje chod Programu a zajišťuje veškerou administrativu, školení a metodickou podporu. Je v přímém kontaktu s příslušnou regionální kanceláří.

Nezávislý operátor

Organizace, která provozuje Program v zemi, která nemá národní kancelář, je přímo napojena na Mezinárodní sekretariát.

Provozovatel Programu

Každá organizace, instituce, škola, nezávislá skupina, která se rozhodne Program provozovat.

Vedoucí skupiny

Pedagog, vychovatel, pracovník s mládeží či kdokoliv kvalifikovaný, kdo založí skupinu ve své organizaci a umožní tak dětem a studentům účast v Programu.

Účastník

Dítě, student (13 – 25 let), kteří se zapojí do Programu a plní v rámci 4 oborů stanovené cíle pod vedením svého vedoucího.

Průkazka

Sešit, do kterého jsou písemnou formou zaznamenávány pokroky jednotlivého účastníka Programu.

Instruktor

Osoba, která je odborně způsobilá vést účastníky v jednotlivých činnostech (např. učitel na kytaru, horolezecký instruktor, lektor jazykového kroužku, expediční vedoucí), nemusí být totožný s vedoucím skupiny.

Diplom

Forma mezinárodně uznávaného osvědčení, diplom dostávají pouze ti účastníci, kteří projdou úspěšně celým modulem Programu.

Absolvent

Účastník, který úspěšně prošel celým modulem Programu a dostal osvědčení v podobě diplomu (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 5-6).

2.2 Základní rysy Programu

Program poskytuje dětem a mládeži příležitost vytyčit si osobní cíl a dosáhnout ho. Během plnění svých cílů se účastníci mají možnost dozvědět více o sobě, svých vlastnostech a schopnostech jako je například zodpovědnost, důvěra, umění plnívat a organizovat vlastní život.

Účastníci nesoutěží mezi sebou, pouze sami se sebou. Základním prvkem je motivace. Nejsou stanoveny žádné standardní cíle. Kritériem pro splnění Programu je zlepšení osobních vlastností a schopností v porovnání s výchozím bodem a také v závislosti na potenciálu účastníka (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 5-6).

Základní rysy Programu v bodech:

- všestrannost, vyváženost
  - rozvoj tělesných a duševních schopností
  - rozvoj altruismu
  - individuální rozvoj
  - týmová práce
- otevřenost
  - pro všechny mladé lidi od 14 do 25 let
  - pro všechny školy a další organizace
- důvěra
- dobrovolnost
  - dobrovolná účast
  - dobrovolná práce pro ostatní
  - dobrovolná pomoc dospělých
- nesoutěživost
  - individuální tempo
  - individuální zlepšení
  - pouze pozitivní hodnocení
  - definována pouze minimální doba

Program není:

- organizace pro děti a mládež
- soutěž s ostatními
- soutěž o peníze (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 8)

V rámci Programu lze postupně projít bronzovým, stříbrným a zlatým stupněm, podle věku a obtížnosti. Po splnění všech podmínek se mohou úspěšní účastníci Programu a jejich vedoucí těšit na slavnostní předání diplomů, ale největší odměnou pro všechny je to, že udělali něco pro sebe. Bronzový stupeň trvá 6 měsíců a je určen dětem a mládeži od 14 let. Stříbrný stupeň lze zahájit v 15 letech, nejvyšší zlatý stupeň v 16 letech.

Program poskytuje dětem a mládeži příležitost vytyčit si osobní cíl a dosáhnout ho. Během plnění svých cílů se účastníci mají možnost dozvědět více o sobě, svých vlastnostech a schopnostech jako je například zodpovědnost, důvěra, umění organizovat vlastní život. Účastníci nesoutěží mezi sebou, pouze sami se sebou. Základním prvkem je motivace. Nejsou stanoveny žádné standardní cíle. Kritériem pro splnění Programu je zlepšení osobních vlastností a schopností v porovnání s výchozím bodem a také v závislosti na potenciálu účastníka.

Koncepce dobrovolně věnovaného času

Účast na projektu by měla probíhat v těch obdobích dne, měsíce nebo roku, kdy si účastník sám může zvolit, jaké činnosti se bude věnovat. Víme, že v širokém výběru činností v oboru praktické činnosti budou nevyhnutelně spojeny mnohé zájmové činnosti s předměty, které jsou součástí školních osnov, prázdninové praxe či kurzů. Totéž lze říci o některých aspektech výcviku vyžadovaného od účastníků v oborech služba, expedice a rekreační sport. Nejde o to, aby takové zájmové činnosti byly z Programu vyloučeny, ale účastníci musí jasně prokázat, že kromě vyučování a výcviku v rámci vyučovací či jiné doby se dobrovolně věnovali práci pro Program ve svém volném čase (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 8).

2.3 Podmínky účasti a struktura programu

Programu se může zúčastnit kdokoli ve **VĚKOVÉM ROZPĚTÍ od 14 do 25 let**.

Základní strukturu programu tvoří **4 povinné obory** (viz Tab. 1.):

- **praktické dovednosti** (cíl = podnítit rozvoj osobních zájmů a praktických dovedností)
- **rekreační sport** (cíl = podpořit zájem o rekreační sport a přinést zlepšení dosahovaných sportovních výkonů)
- **služba** (cíl = naučit se pomáhat lidem)
- **expedice** (cíl = povzbudit objevitelského a dobrodružného ducha)

Tyto čtyři obory se mají navzájem doplňovat a vytvářet tak vyvážený program.

Program má **3 stupně - bronzový, stříbrný a zlatý** – a každý z nich vyžaduje různou úroveň nasazení a úsilí. Každý stupeň Programu je zakončen oceněním – diplomem, který je slavnostně účastníkovi předán. Hlavní odměnou je však účastníkovi pocit uspokojení z dosažených osobních výsledků. Účast v Programu začíná vydáním průkazky účastníka, která slouží k zaznamenávání postupu účastníka během Programu i dosažených výsledků a úspěchů (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 8-9).

Začít je možno na jakémkoliv stupni, pokud věk účastníka odpovídá stanovenému rozsahu:

- **bronzový** od 14 let
- **stříbrný** od 15 let
- **zlatý** od 16 let

Národní kanceláři je ponechána určitá volnost a může dovolit účast v Programu i zájemcům mladším 14 let, kteří jsou součástí větší skupiny, která minimální věk splňuje, aby se mohli Programu účastnit společně se svými přáteli. Dále může národní kancelář dle vlastního uvážení povolit pokračování ve vyšším stupni Programu před dosažením potřebného věku těm účastníkům, kteří získali bronzový nebo stříbrný stupeň. Nemůže-li účastník dokončit Program před svými 25. narozeninami pro nemoc, v důsledku úrazu nebo jiných vážných okolností, může mu Národní kancelář povolit prodloužení termínu (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 9).

Tab. 1. Přehled minimálních požadavků v jednotlivých oborech.

	služba	dovednost	sport	expedice	akce s pobytem
<u>BRONZ</u> celkem min. 6 měsíců	3 měsíce	3 měsíce	3 měsíce	2 dny 24 km	-
	+ 3 měsíce v jednom z oborů služba, dovednost nebo sport dle vlastního výběru *				
<u>STŘÍBRO</u> pokračování po bronzu = min. 6 měsíců, přímý vstup = 12 měsíců	6 měsíců	6 měsíců	6 měsíců	3 dny 48 km	-
	+ 6 měsíců v jednom z oborů služba, dovednost nebo sport dle vlastního výběru *				
<u>ZLATO</u> pokračování po stříbru = 12 měsíců, přímý vstup = 18 měsíců	12 měsíců	12 měsíců	12 měsíců	4 dny 80 km	5 dní
	+ 6 měsíců v jednom z oborů služba, dovednost nebo sport dle vlastního výběru *				

Zdroj: Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 8

* Pro účastníky, kteří nemají splněn předchozí stupeň, je požadována delší účast v jednom z oborů služba, dovednost nebo sport dle vlastního výběru. Je tedy zvýhodněno plynulé pokračování od bronzového po zlatý stupeň.

2.4 Základní pilíře Programu

PRAKTICKÉ DOVEDNOSTI

Obecným cílem prvního oboru je podpořit rozvoj osobních zájmů a povzbudit zájem o praktické a společenské dovednosti.

Mezi konkrétní cíle řadíme:

- objevování nových a skrytých talentů
- stimulování zájmů
- setkání s novými lidmi
- kontakt se zkušenými odborníky
- objevování nových informací

Požadavky na obor Praktické dovednosti jsou v jednotlivých stupních následující:

- bronz: 3 měsíce + další 3 měsíce, pokud si účastník zvolí tento obor
- stříbro: 6 měsíců (pro absolventy bronzového stupně) + dalších 6 měsíců při přímém vstupu, pokud si účastník zvolí tento obor
- zlato: 12 měsíců (pro absolventy stříbrného stupně) + dalších 6 měsíců při přímém vstupu, pokud si účastník zvolí tento obor

Mezi činnosti, které do tohoto oboru řadíme, patří například libovolný koníček, dovednosti týkající se volby povolání, studie na dané téma.

Jako konkrétní příklady můžeme uvést následující aktivity:

- činnosti v kroužcích: výtvarné aktivity, dramatické umění
- individuální studium (speciální zájmy): astronomie, teraristika
- příprava na budoucí profesi: chov zvířat, zahradnictví
- odborné studie: historie obce, výskyt živočichů v dané lokalitě (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 12)

REKREAČNÍ SPORT

Hlavním a nejdůležitějším cílem oboru Rekreační sport je zlepšení fyzické kondice.

Mezi konkrétní cíle řadíme:

- motivace k novým cílům v oblasti Rekreačního sportu
- podpora vytrvalosti
- objevování nových schopností
- získávání sebedůvěry
- dobrý pocit z dosaženého cíle

Požadavky na obor Rekreační sport jsou v jednotlivých stupních následující:

- bronz: 3 měsíce + další 3 měsíce, pokud si účastník zvolí tento obor
- stříbro: 6 měsíců (pro absolventy bronzového stupně) + dalších 6 měsíců při přímém vstupu, pokud si účastník zvolí tento obor
- zlato: 12 měsíců (pro absolventy stříbrného stupně) + dalších 6 měsíců při přímém vstupu, pokud si účastník zvolí tento obor

Jako konkrétní příklady můžeme uvést následující aktivity:

- individuální sporty: cyklistika, plavání, běh, atletika, gymnastika
- týmové sporty: fotbal, hokej, basketbal
- bojová umění: karate, judo, taekwon-do, kung-fu, aikido, kickbox
- ostatní sporty: horolezectví, potápění, paragliding
- fyzické aktivity: hathajóga, tanec, posilování, aerobic (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 14)

SLUŽBA

Obecným cílem tohoto oboru je naučit se pomáhat ostatním.

Mezi konkrétní cíle řadíme:

- pochopit význam dobrovolné práce ve společnosti
- seznámit se s potřebami místní komunity
- rozvoj pocitu odpovědnosti za druhé

V oboru Služba se doporučuje tento postup:

- 1) Účastníci na všech stupních Programu by měli absolvovat setkání nebo přednášku k úvodu do služby. Na tomto setkání by se měli seznámit s rozsahem a strukturou místních služeb a s příležitostmi pro dobrovolnou službu. Každé setkání by měl vést zkušený člověk s odpovídajícími znalostmi a obsah setkání by měl být přizpůsoben potřebám a zkušenostem účastníků.
- 2) Před praktickým vykonáváním některých činností by měl být účastník dostatečně vyškolen. Rozsah a způsob školení závisí na druhu služby. Výcvik by měla poskytnout organizace, ve které účastník bude službu provádět.
- 3) Účastníci by měli provádět službu pravidelně po dobu stanovenou pro jednotlivé stupně.

Požadavky na obor Služba jsou v jednotlivých stupních následující:

- bronz: 3 měsíce + další 3 měsíce, pokud si účastník zvolí tento obor
- stříbro: 6 měsíců (pro absolventy bronzového stupně) + dalších 6 měsíců při přímém vstupu, pokud si účastník zvolí tento obor
- zlato: 12 měsíců (pro absolventy stříbrného stupně) + dalších 6 měsíců při přímém vstupu, pokud si účastník zvolí tento obor

Jako konkrétní příklady můžeme uvést následující aktivity:

- sociální služby (péče o staré, nemocné, postižené)
- práce s dětmi (vedení kroužků pro děti, oddílů)
- pomoc v oblasti ochrany životního prostředí (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 16)

EXPEDICE

Cílem tohoto čtvrtého oboru je podpořit smysl pro dobrodružství a objevování.

Mezi konkrétní cíle řadíme:

- naučit se práci v týmu
- získat základní znalosti nutné pro život v přírodě
- naučit se spoluodpovědnosti
- pochopit význam ochrany životního prostředí

Expedice dělíme na tyto typy:

- *expedice obecná* (přesun z bodu A do bodu B dle stanovených požadavků),
- *průzkumná výprava* (tematicky zaměřený průzkum dané lokality, např. geologický nebo botanický průzkum),
- *dobrodružná akce* (jen pro zlatý stupeň, terén této akce je tak náročný, např. vysokohorská turistika - via ferraty, že nelze hodnotit ušlé kilometry) (viz Tab. 2.).

Tab. 2. Požadavky na jednotlivé typy expedic.

	BRONZ	STŘÍBRO	ZLATO
počet dní/nocí	2 dny (1 noc)	3 dny (2 noci)	4 dny (3 noci)
průměrný počet hodin činnosti denně	min. 6 h denně (12 h celkem)	min. 7 h denně (21 h celkem)	min. 8 h denně (32 h celkem)
EXPEDICE OBECNÁ			
pěšky	24 km *	48 km *	80 km *
z toho průměrný počet hodin určený na přesun na kole, na koni, po vodě	min 4 h denně (8 h celkem)	min. 5 h denně (15 h celkem)	min. 6 h denně (24 h celkem)
PRŮZKUMNÁ VÝPRAVA, DOBRODRUŽNÁ AKCE			
z toho počet hod. určený na samotnou expedici (přesun, navigace, táboření)	min. 4 h během 2 dnů	min. 7 h během 3 dnů	min. 11 h během 4 dnů

Zdroj: Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 19

*Stanovený počet kilometrů při expedicích je pouze orientační a odpovídá rovinatému terénu.

Expedice by měla splňovat následující podmínky:

- 1) Je třeba, aby všichni účastníci prošli patřičným tréninkem a absolvovali potřebný počet cvičných výprav, tak aby byli dobře připraveni na samotnou realizaci expedice.
- 2) Skupina musí mít přijatelný počet účastníků, tj. nejméně 3 - 4 a nejvíce 6 - 7 účastníků podle náročnosti expedice.
- 3) Ve skupině by neměl být nikdo, kdo už absolvoval expedici potřebnou pro získání příslušného nebo vyššího stupně.
- 4) Musí být zajištěn dohled dospělou osobou.
- 5) Skupina je zodpovědná za plánování a organizaci expedice, na které se podílejí všichni její členové.
- 6) Prostředí má odpovídat cíli expedice, v případě stříbrného a zlatého stupně by mělo být pro účastníky neznámé.
- 7) Účastníci si sami přenášejí veškeré vybavení, bez jakékoliv externí pomoci.
- 8) Denně by mělo být uvařeno alespoň jedno teplé jídlo.
- 9) Účastníci by měli přespávat ve stanech, bivakovat nebo používat jednoduché přístřešky, pokud předem nezískají povolení národní kanceláře používat sruby, chaty, mládežnické ubytovny, nebo jiná zařízení, ve kterých bude zajištěno bezpečné přenocování.
- 10) Expedice se musí uskutečnit v období k tomu určeném, tj. v době od konce března do konce října. Výjimkou jsou velmi zkušené skupiny vytrénované pro zimní expedice, které obdrží povolení národního kanceláře.
- 11) Je třeba podat zprávu o expedici (písemně, videozáznamem, fotograficky, ústně nebo kombinovaně) (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 19-20)

AKCE S POBYTEM

Akci s pobytem realizujeme pouze na zlatém stupni Programu. Jejím obecným cílem je rozšíření vlastních zkušeností prostřednictvím pobytu s jinými lidmi.

Mezi konkrétní cíle řadíme:

- naučit se samostatnosti
- prohloubit sociální návyky
- získat nové zkušenosti a dovednosti
- rozvinout smysl pro zodpovědnost

Požadavky na Akci s pobytem jsou:

- společná smysluplná akce
- místo konání akce mimo domov
- mezi neznámými lidmi
- 5 dní (4 noci), lze uskutečnit i jako sérii víkendů během 12 měsíců

Příklady aktivit, které řadíme mezi Akce s pobytem:

- různé kurzy (např. prázdninové sportovní, výtvarné a jiné kurzy)
- dobrovolná práce na táborech (např. pro handicapované děti)
- účast na projektech ochrany životního prostředí a památkové péče (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 22)

2.5 Komparativní studie

V roce 2008 proběhl výzkum, zadaný Cenou vévody z Edinburghu, který si vytkl za cíl prozkoumat provozování a organizaci Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu (dále jen Program) v rámci ústavních zařízení a prozkoumat jeho vliv na mladé pachatele a pracovníky provozující tento Program. Pro výzkum byl použit longitudinální smíšený, ale zejména kvalitativní design výzkumu. Uskutečnily se návštěvy sedmi účelově vybraných ústavních zařízení v Anglii a Walesu ve dvou oddělených fázích výzkumu, s šestiměsíční přestávkou mezi oběma fázemi. Tyto fáze zahrnovaly dobu před účastí a po účasti mladých lidí ve vazbě v Programu.

V obou fázích probíhaly v zařízeních focus groups s mladými lidmi zapojenými do aktivit Programu, kteří také vyplnili dotazník CRIME-PICS II - nástroj ke zhodnocení postojů ke kriminálnímu jednání - což mělo za cíl zjistit jakékoli změny v jejich postojích k trestné činnosti. Během obou fází vyplnili mladí lidé asi 110 dotazníků CRIME PICS.

V první fázi výzkumu probíhaly ve všech navštívených ústavech rozhovory s účelově vybraným vzorkem zaměstnanců, kteří byli zodpovědní za plánování a provozování Programu. Ve druhé fázi proběhly následné krátké rozhovory s vybranými zaměstnanci.

Dále byl rozeslán online dotazový instrument všem manažerům Youth Offending Teams (YOT; Týmů pro trestnou činnost mladistvých) v Anglii a Walesu a proběhly rozhovory s malým vzorkem zaměstnanců YOT, kteří provozovali Program (The Duke Of Edinburgh's Award, 2008, s. 5).

Hlavní zjištění a doporučení výzkumu

Program má pozitivní vliv na zkušenosti mladých lidí v ústavních zařízeních. Ti, kteří Program provozovali, i ti, kteří se do něj zapojili, vnímali, že tento program pomáhá zlepšovat odborné a životní dovednosti a nabízí možnost dosažitelných alternativních způsobů života. Stručně řečeno, pomáhá nabídnout mladým lidem „druhou šanci“ a zvyšuje pravděpodobnost jejich lepší budoucnosti.

- 1) Rozšířit Program do všech ústavních zařízení. Úspěšnost zavedení Programu do ústavních zařízení závisí na nejvyšším vedení. Jeho úspěch závisí na podpoře senior manažerů, na znalostech personálu a na jejich společném nasazení při jeho provozování. Ze závěrů výzkumu vyplývá, že i když v ústavních zařízeních jsou znalosti o Programu i nadšení pro něj značné, často je omezen na jednotlivé izolované

sekce v ústavech a úzce vázán na ty, kdo mají v rukou zodpovědnost za provozování Programu.

- 2) Poskytnout informace o pozitivním vlivu Programu na mladé lidi ve vazbě ředitelům, manažerům a zaměstnancům v ústavních zařízeních a přizpůsobit informační schůzky a školení jejich požadavkům. Provozování Programu v ústavních zařízeních je nejefektivnější, pokud se neomezí pouze na jedno oddělení příslušného ústavu, ale více se integruje do všech oddělení. V takovém případě aktivity Programu mohou splývat s jinými probíhajícími aktivitami a programy v ústavech, využívat širší spektrum odborných znalostí a rozdělit zodpovědnost za provozování Programu mezi větší počet zaměstnanců. Navíc integrované provozování znamená, že aktivity Programu nemusí nutně být omezené na úzce vymezené časové úseky.
- 3) Nabídnout ústavním zařízením optimální model provozování Programu, pokud jde o jeho organizaci a implementaci. Pro zaměstnance, kteří provozují Program v ústavních zařízeních, znamená často zodpovědnost za Program činnost navíc k jejich rutinní práci. Mnozí uváděli, že na Programu pracovali mimo pracovní dobu a dělali neplacenou práci. Zdá se, že v některých případech je efektivní provozování Programu v ústavních zařízeních příliš závislé na dobré vůli a odhodlání pracovníků provozujících tento program. Protože vklad zaměstnanců je často dobrovolný, širší skupina zaměstnanců někdy vnímá tento program jako okrajovou záležitost. To může negativně ovlivnit postoj jednotlivých ústavů k Programu i k pracovníkům provozujícím tento program (The Duke Of Edinburgh's Award, 2008, s. 7-10).
- 4) Usilovat o integrovanější a širěji uznávanou pozici Programu pro mládež Ceny vévody z Edinburghu v rámci infrastruktury ústavních zařízení, aby tak její programy byly více mainstreamové, spíše než okrajové a závislé na dobré vůli dobrovolných pracovníků. Většina mladých lidí, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, neměla žádnou formální kvalifikaci a mnozí měli problémy s gramotností. Většina byla obezřetná vůči formálnímu vzdělání, tradiční výuce a vyučovacím metodám. Z tohoto důvodu zaměstnanci a mladí lidé oceňovali na Programu jeho "praktický" přístup k osvojování dovedností a znalostí. V některých případech byl Program popisován jako "zadní vrátka", díky nimž se mladí lidé naučili dovednosti základního vzdělání – čtení a psaní. Výsledky výzkumu ukazují, že výhody "praktického" učebního stylu spojeného s tímto programem mohou najít širší uplatnění i mimo ústavní zařízení u osob s nízkým vzděláním, které odmítají tradiční pedagogiku.

- 5) Identifikovat aspekty Programu, které mohou být významné zejména pro zapojení mladých lidí na okraji společnosti nebo se znevýhodněním, kteří nemají kontakt s hlavním vzdělávacím proudem, v rámci strategie ochrany mladých lidí, kteří mohou mít blízko k páchání trestné činnosti. Mnozí mladí lidé ve focus groups přiznali pocit narušené identity jako následek pobytu ve vazbě a obdržení záznamu do rejstříku trestů. V souvislosti s tím vyjádřili své obavy z toho, jak jejich stigma kriminální minulosti ovlivní jejich šance na život po propuštění, zejména pokud jde o zaměstnání. V tomto kontextu mnozí vnímali Program jako cestu k získání nových dovedností a zkušeností, které je připravily na alternativní budoucnost (jinou než kriminální) a pomohly napravit jejich pošramocenou pověst. V tomto ohledu byly silným zdrojem naděje a povzbuzení příběhy úspěchu o mladých delikventech, kteří dokončili Program a po propuštění si obstarali práci.
- 6) Aby Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu spolupracovala s Youth Justice Board (Rada pro soudnictví ve věcech mládeže) a Youth Offending Teams (Týmy pro trestnou činnost mladistvých) na vytváření, sdílení a udržování systémů pro uchovávání záznamů o výsledcích mladých lidí, které mohou být mimo jiné využity jako zdroj příběhů úspěchu a pro podporu pomocí předkládání příkladů. Principy nápravné justice, které podporuje dobrovolnická část Programu, byly patrné v tom, jakou důležitost mnozí mladí pachatelé účastníci se tohoto programu v ústavních zařízeních přisuzovali tomu, “vrátit něco společnosti” (The Duke Of Edinburgh’s Award, 2008, s. 7-10).
- 7) Aby Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu spolupracovala s Youth Justice Board (Radou pro soudnictví ve věcech mládeže), ústavními zařízeními a komunitními organizacemi na hledání mechanismů, které podpoří vznik dalších příležitostí pro to, aby mladí lidé v ústavních zařízeních mohli vykonávat dobrovolnické aktivity a aktivity nápravné justice jako součást Programu. Kritickým faktorem při provozování Programu je riziko týkající se ústavů, zaměstnanců, samotných mladých lidí a širší společnosti. Strategie řízení rizik uplatňované v ústavních zařízeních nevyhnutelně mají vliv na různé aspekty provozování Programu. Nejvíce patrné je to v případě expediční části Programu. Externí expediční část Ceny mohou absolvovat pouze mladí lidé, kteří jsou způsobilí k propuštění na „povolení dočasného opuštění věznice“.
- 8) Aby Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu úzce spolupracovala s ústavními zařízeními a Youth Justice Board (Radou pro soudnictví ve věcech mládeže) a pomohla

iniciovat a organizovat posuzování žádostí mladých lidí umístěných v ústavních zařízeních, kteří si přejí absolvovat expediční část Ceny, aby se optimalizovaly možnosti pro účast na základě zhodnocení přijatelného rizika. Poskytování Programu v ústavních zařízeních vyžaduje inovativní a flexibilní přístup k provozování Programu. Během tohoto výzkumu bylo objeveno mnoho příkladů takového přístupu, včetně zajištění expedice uvnitř ústavních zařízení (pro ty, kteří nejsou způsobilí k propuštění na “povolení dočasného opuštění věznice”). Lepší sdílení informací o inovativních způsobech provozování tohoto programu, které dobře fungují, by mohlo pomoci některým ústavním zařízením překonat vnitřní zábrany vůči provozování tohoto programu, které v současné době mají.

- 9) Vyvinout mechanismy, které umožní větší rozšíření dobře fungujících modelů Programu a jeho inovací do ústavních zařízení. Mezi institucionální omezení v ústavních zařízeních patří omezená doba pro účast v Programu, která je vězňům poskytována, například s ohledem na délku trestu a přemísťování mladých lidí mezi jednotlivými ústavami. Výsledky výzkumu ukazují, že úspěšné absolvování jednotlivých oborů Programu je důležité pro sebeúctu mladých lidí a pro jejich aspirace do budoucnosti. S tím je spojená důležitost toho, umožnit mladým lidem absolvovat Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu v ústavu, do kterého jsou přemístěni, nebo po propuštění do YOT (Youth Offending Teams – Týmy pro trestnou činnost mladistvých). Výsledky výzkumu ukazují, že kontinuita účasti v Programu je narušována kvůli omezenému vzájemnému kontaktu pracovníků provozujících Program v ústavních zařízeních, nedostatečnému kontaktu mezi zaměstnanci ústavních zařízení a YOT, a nepostačujícími systémy evidence účasti mladých lidí v Programu v Criminal Justice Services (Služby trestní justice) (The Duke Of Edinburgh's Award, 2008, s. 7-10).
- 10) Aby Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu vyvinula užší spolupráci s YJB (Youth Justice Board – Rada pro soudnictví ve věcech mládeže), která v současné době spouští své systémy pro sdílení informací, aby napomohla celistvějšímu porozumění potřebám, zajišťování a výsledkům vzájemné spolupráce soudnictví ve věcech mládeže a dalších systémů služeb, aby se tak zajistil jednotnější způsob provozování Programu v rámci ústavních zařízení a mezi ústavními zařízeními a YOT. Značným problémem, na který bylo poukazováno v YOT provozujících Program, je zdroj pracovních sil, zejména tam, kde v YOT není přítomen žádný specializovaný pracovník Program pro

mládež Cena vévody z Edinburghu. Dále byly za překážky zpřístupňování Programu v YOT považovány nedostatečné znalosti, kvalifikace a zkušenosti personálu s Programem.

11) Aby Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu úzce spolupracovala s YOT, aby tak pracovníkům YOT byly poskytovány potřebné informace, školení a podpora. V jednotlivých ústavních zařízeních a v YOT byly patrné rozdíly v úrovni znalostí o Programu, v přístupu k němu, zapojování se do něj i ve způsobu jeho provozování. V současné době existuje jen omezené množství příležitostí, jak by mohli sdílet s dalšími ústavy své vědomosti, odborné znalosti a inovace ti, kdo provozují Program v rámci Criminal Justice Services (Služby trestní justice).

12) Zvážit možnost šíření znalostí a zajišťování školení v rámci Criminal Justice Services (Služby trestní justice), koordinované Programem pro mládež Cena vévody z Edinburghu (The Duke Of Edinburgh's Award, 2008, s. 7-10).

Závěry výzkumu nasvědčují tomu, že Program má pozitivní vliv na zkušenosti mladých lidí v ústavních zařízeních a může zlepšit jejich šance na lepší budoucnost a snížit pravděpodobnost opakování trestné činnosti. Analýza dotazníků CRIME-PICS II ukázala, že po zapojení se do aktivit Programu mladí lidé v tomto výzkumu projeví pozitivnější přístup, pokud jde o:

- kriminální jednání obecně
- větší empatii k obětem trestných činů
- pokles ve vnímání výhod kriminálního jednání
- snížení předpokladu opakování kriminálního jednání
-

Výsledky z tohoto výzkumu ilustrují, jak se mladí lidé díky Programu naučili nové dovednosti a věnovali se činnostem, které podporovaly rozvíjení jejich zralosti a empatie a které byly v souladu s jejich často vyslovovaným přáním „napravit to” a „vrátit něco” společnosti. Dále také ukazují, že Program u mladých lidí v ústavních zařízeních podporoval realizaci alternativního a dosažitelného způsobu života, jiného než kriminálního. Výzkum odhalil, že poznání těchto alternativních možností života a získání dovedností a zkušeností k jejich realizaci díky Programu může u mladých pachatelů snížit pravděpodobnost jejich dalšího kriminálního jednání a zlepšit jejich vyhlídky na lepší budoucnost (The Duke Of Edinburgh's Award, 2008, s. 10).

3 PROJEKT UČENÍ PRO ŽIVOT

Volný čas nás provází po celý život a to jak se v dětství či mládí s ním naučíme hospodařit, se pak odrazí v produktivním věku, kdy díky zaměstnání a dalším povinnostem máme volného času méně než v dětství. Potom je důležité, jaký základ v této oblasti nám dali naši rodiče, opatrovníci, pedagogové.

Zájmová činnost dětí se v zařízeních uskutečňuje prostřednictvím zájmových kroužků pod vedením pedagogů a to formou individuálních volnočasových aktivit a to buď uvnitř zařízení anebo vně, dle typu zařízení. Zájmová činnost a volnočasové aktivity jsou velmi zásadní, ale zároveň velmi problematickou oblastí převýchovného systému (Kurelová, Sekera, Kubičková, 2008, s. 59).

Stanovit objektivně a přesně žádoucí efekt programu je téměř nemožné. I nejdokonalejší preventivní program nesplní požadovaný efekt stoprocentně. Znakem drtivé většiny realizovaných preventivních programů je nízká informovanost o efektivitě těchto programů. Hodnocení účinnosti preventivních programů souvisí také s naplňováním obecných cílů prevence v rámci strategií prevence sociálně patologických jevů. Je-li program přezkoumán vědeckou metodou ve smyslu jeho zhodnocení, ukáže se velmi často, že výsledky nejsou tak zásadní a že pokud působí pozitivně, má vliv jen na část klientů (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 298).

Projekt Učení pro život přejímá principy Programu jak ve vztahu k evaluaci, tak ve vztahu k jeho preventivnímu charakteru. Projekt Učení pro život přináší do výchovných zařízení jednu z dalších kvalitních možností trávení volného času klientů těchto zařízení. Neklade si za cíl plošné zapojení těchto klientů, ale jeho cílem je zejména naučit klienty ve věku 14-18/26 let volnočasové aktivitě založené jak na skupinovém, tak individuálním principu.

Teoretická východiska projektu Učení pro život jsou postavena na tzv. sociálním zdraví, což znamená, že se jedná o schopnost pozitivně prožívat různé sociální situace, akceptovat sám sebe takového jakým jsem a přijímat následky a souvislosti svých vztahů k blízkým i cizím osobám. Sociální zdraví obsahuje důmyslně namíchanou směsici komunikačních dovedností, tolerance a schopnosti akceptace odlišností, úslužnosti v nejlepším smyslu slova a aktivity. Cesta k opravdovému prožívání života vede přes spojitost s přáteli, vrstevníky, rodinou a komunitou (Vaničková, 2007, s. 40).

Jak dále uvádí Vaničková (2007, s. 40), základní potřeby dětí členíme do pěti kategorií:

- somatické
- psychické
- emocionální
- sociální
- duchovní

Sociální toxiny, se kterými se klienti výchovných zařízení setkávají, můžeme rozdělit do šesti základních skupin:

- Příčiny v rovině celospolečenské: virtuální realita, rychlé změny vyžadující neustálou adaptaci, změna struktury a funkcí rodiny, absence pozitivních vzorů v každodenním životě dítěte
- Individuální predispozice dítěte: genetická zátěž, biologické oslabení plodu v těhotenství, odchylky ve vývoji osobnosti, vytvoření nejisté vazby raného vztahu mezi matkou a dítětem
- Rodinné predispozice: chybný výchovný systém, domácí násilí, nenaplňování základních potřeb dětí, podceňování dětských stesků a nerespektování jejich individuality a osobnosti
- Ekologické predispozice: snižování odolnosti dítěte vlivem zhoršeného životního prostředí (mechanismem, kdy jsou odčerpávány schopnosti a kapacity ke zvládnutí hlavní zátěže, které se potom logicky nedostává ke zvládnutí sociálních situací)
- Kulturní predispozice: klima vrstevnických skupin, předsudky, pověry, negativní vzory dospělých, postoje dospělých v naší kultuře založené na akceptaci formální autority, akceptaci násilí ve výchově atd.
- Predisponující životní okolnosti: nemoc, úmrtí v rodině, rozvod rodičů, fyzický vzhled, citová zklamání, dlouhodobý stres (Vaničková, 2007, s. 40).

V České republice je rozvinut systém školských institucí, které se výchově, vzdělávání sociálně narušené mládeže věnují. Tyto instituce dále spolupracují např. s OSPOD (orgány sociálně právní ochrany dětí), soudy, Policií apod. Výchova, vzdělávání sociálně narušené mládeže ve výchovných zařízeních s sebou nese řešení např. poruch chování, mravní

problémy, emocionální narušení, neurotické problémy apod. napovídá, že primární postižení je u cílové skupiny projektu Učení pro život ve sféře sociální.

V roce 2008 začala Národní kancelář realizovat dlouhodobý záměr rozšíření Programu do zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu. Tento záměr byl financován Mezinárodní asociací Ceny vévody z Edinburghu v Británii a využíval dlouhodobé pozitivní zkušenosti z více jak 20 zemí, kde se mladí delikventi účastnili tohoto Programu (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 24).

Program nabízí osvědčenou strukturu volnočasových aktivit zakončenou mezinárodně uznávaným certifikátem. Mladí lidé a jejich vedoucí mohou využívat mezinárodní zázemí Programu při expedicích a vzájemných setkáních a žádat o finanční příspěvek na tyto akce. Instituce, zapojená do Programu, se může zviditelnit např. při slavnostním předávání certifikátů úspěšným absolventům (např. předávání na britské ambasádě).

V roce 2008 se zapojily 3 pilotní instituce s celkovým počtem 15 účastníků na bronzovém stupni. Osm z těchto prvních účastníků obdrželo bronzový diplom v květnu roku 2009 z rukou britské velvyslankyně Lindy Duffield. Dva z těchto účastníků pokračovali na stříbrném stupni.

V říjnu roku 2009 byla zahájena realizace projektu Učení pro život, jehož cílem bylo inovovat Program pro potřeby ústavních zařízení a přinést tak dětem i pedagogům systematický motivační program s prvky zážitkové pedagogiky použitelný v prostředí ústavních zařízení (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 24).

Projekt Učení pro život - posílení profesní úrovně pedagogů výchovných zařízení za účelem rozvoje klíčových kompetencí u dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou (dále jen projekt Učení pro život) se tedy zaměřil na otázky morálního formování, ovlivňování osobnosti jedince s poruchami chování ve smyslu prevence (předcházení, aby defekt nepřerostl v poruchu sociálních vztahu). Projekt byl postaven na pedagogických zásadách, které se využívají v oblasti pedagogiky volného času s tím, že u cílové skupiny tento volnočasový program lze využít ke zvyšování klíčových kompetencí.

Během účasti v projektu Učení pro život mohli mladí lidé rozvinout své základní klíčové kompetence a naučit se nové praktické dovednosti. Mohli získat takové kvality jako spolehlivost, smysl pro povinnost, schopnost rozhodování, plánování, komunikace, vůdčí schopnosti a schopnost pracovat jako člen týmu. Tím se může i zlepšit jejich budoucí postavení na trhu práce a nebezpečí recidivy.

Přínos účasti v projektu Učení pro život byl pro zapojené instituce stanoven takto:

- Může mladým lidem nabídnout cíle, které jsou reálné a na jejichž plánování se mohou sami podílet, zároveň jim pomůže produktivně organizovat jejich volný čas a podporuje osobní a společenskou odpovědnost.
- Umožňuje mladým lidem osobní rozvoj tím, že nabízí již osvědčený a vyzkoušený strukturovaný Program, který je praktický a má měřitelné výsledky.
- Program může využít a uznat činnosti, které instituce s mladými lidmi již v nějaké formě provozuje.
- Pomocí účasti v Programu lze snížit recidivu.
- Možnost propagovat vlastní instituci v médiích při příležitosti slavnostního předávání diplomů.

Přínos účasti v projektu Učení pro život pro personál institucí byl:

- Prostřednictvím Programu mohou spolu s účastníky sdílet uspokojení z dosažených výsledků.
- Možnost rozvinout spolupráci s ostatními místními i ostatními organizacemi.
- Příležitost zvýšit svoje organizační a profesionální dovednosti.

Přínos účasti v projektu Učení pro život pro účastníky byl stanoven na těchto principech:

- Vynaložené úsilí účastníků je společensky oceněno.
- Účastníci si budují sebeúctu a sebevědomí.
- Vědomým úsilím se snaží dosáhnout něčeho pozitivního a konstruktivního v rámci svého volného času.
- Učí se nové dovednosti, které mohou v budoucnu uplatnit na trhu práce.
- Učí se pracovat v týmu.
- Mohou dokázat svým rodinám a přátelům, že dosáhli něčeho pozitivního během pobytu v nápravném zařízení.
- Zažijí nové zkušenosti zábavnou formou.

Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy (dále jen zařízení), která se mohla do projektu Učení pro život zapojit:

Dětský domov (dále jen DD)

Účelem dětského domova je pečovat o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se zpravidla vzdělávají ve školách, které nejsou součástí domova. Dětské domovy zpravidla pečují o děti od 3 do 18 let, případně do ukončení studia, nejdéle však do 26. roku věku.

Dětský domov se školou (dále jen DDŠ)

DDŠ je specializovaným etopedickým zařízením pečujícím o děti se závažnými poruchami chování nebo o děti, které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči. Do DDŠ jsou umístovány děti ve věku povinné školní docházky, s nařízenou ústavní, popř. ochrannou výchovou.

Výchovný ústav (dále jen VÚ)

VÚ pečuje zpravidla o děti po ukončení povinné školní docházky s nařízenou ústavní, popř. ochrannou výchovou. VÚ zpravidla pečuje o děti ve věku od 15 do 18 let věku, popřípadě do ukončení přípravy na budoucí povolání. Při VÚ může být jako jeho součást zřízena střední škola.

Všechna tato zařízení využívají speciálně - pedagogických metod a přístupů, vytvářejí optimální podmínky pro náhradní výchovnou péči dítěte, v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Velmi důležité je připravit dítě na úspěšné a aktivní zařazení do praktického života po ukončení pobytu v zařízení.

3.1 Popis hlavní cílové skupiny projektu Učení pro život

Účastníky byli mladí lidé ve věku 14-18 až 26 let, kteří po dosažení zletilosti, popř. po ukončení studia, opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy pro mládež) (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 33).

Tito mladí lidé patří do kategorie osob ohrožených sociálním vyloučením. Jedna se o zcela specifickou cílovou skupinu, která vyžaduje zvýšenou pozornost a podporu. Osoby z této skupiny potřebují zpravidla pomoc se sociálním začleňováním, tzn. pomoc/podporu vedoucí k plnému zapojení do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a k volbě takového způsobu života, který je ve společnosti považován za běžný. Prostředí

většiny zařízení pro výkon ochranné či ústavní výchovy i dalších institucí je na vysoké úrovni, často nadstandardní oproti prostředí dětí vyrůstajících v rodinách. Mladým lidem je předkládána široká paleta možnosti kvalitního trávení volného času, sportovního a kulturního vyžití, včetně zahraničních pobytů (Davidová, Gojová et al., 2010, s. 74).

Po odchodu ze zařízení se tyto možnosti stávají pro většinu klientů nedostupné. Dalším faktorem ve výčtu komplikací při znovuzačleňování cílové skupiny je „skleníkový efekt“ výchovy v kolektivních zařízeních. Ten spočívá v absenci sebeobslužných a praktických životních zkušeností klientů a vede k nezvládnutí zátěže pozdějšího samostatného rozhodování. Častá citová deprivace může mít za následek problémy v pozdějších partnerských či rodičovských rolích: závislost na partnerovi, neschopnost navázat citový vztah, toleranci k násilnickému chování partnera nebo neschopnost rozpoznat psychické týrání, vydírání apod. K těmto negativním činitelům se řadí i sklon k provozování prostituce jako způsobu obživy (Davidová, Gojová et al., 2010, s. 74).

Nejkritičtější je situace mladých lidí s naprostou absencí vazeb k určitému místu, kteří nemají žádný vztah ke svému trvalému bydlišti. V začleňování zpět do běžného života hraje velkou roli nejen skutečnost, zda mladí lidé mají „venku“ zázemí u rodičů, prarodičů, sourozenců, popř. dalších příbuzných či jiných blízkých osob, ale je také důležité znát důvody, pro které byli dříve umístěni do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, diagnostických ústavů, školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. (Davidová, Gojová et al., 2010, s. 74).

A právě k tomuto může být velmi dobré to, že budou ze zařízení odcházet s tím, že byli zapojeni do Projektu Učení pro život, mohou tak dále pokračovat na dalších stupních Ceny vévodů z Edinburghu v místě, kde budou žít.

3.2 Příprava prostředí v zařízení

Před začátkem samotné realizace projektu v zařízení je velmi důležité seznámit vedení a zařízení s Programem a projektem Učení pro život, vysvětlit dětem co zapojení do Programu znamená a co zařízení přinese a jaké budou požadavky pro samotnou realizaci projektu. Také je velmi důležité seznámit vaše kolegy se vším co Program a realizace projektu přináší. Nemusí hned vše přijmout za své, ale důležité je, aby věděli, co se bude dít, co budete potřebovat od nich (rozhodně by neměli mít pocit, že jim přiděláváte práci).

Nejvhodnější obdobím pro zahájení projektu Učení pro život je na začátek školního roku, kdy vedoucí seznámí děti s Programem a projektem Učení pro život. Děti pak mají možnost vyjádřit se, co by v daném oboru chtěly plnit. Podle jejich přání a možností zařízení (finančních, časových) vedoucí vybírá pro děti vhodné aktivity. Při plánování aktivit v jednotlivých oborech je dobré využít nabídky zájmových činností (kroužků), které nabízí každé zařízení. Program lze nastavit na celý školní rok, činnosti se mohou prolínat. Dobrovolnosti je u těchto dětí často nemožné dosáhnout přirozeně, proto je dobré více pracovat s jejich motivací.

Tyto přípravy a výběr aktivit každý rok vyvrcholí celostátním setkáním účastníků (září/říjen). Na setkání se děti dozvědí další informace a možnosti, které Program a projekt Učení pro život nabízí, seznámí se s ostatními účastníky, zažijí mnoho legrace a zábavy.

Do projektu se však mohou zapojit děti i kdykoliv v průběhu celého roku (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 26).

V ústavní péči účastníky projektem provází proškolení pedagogové (proškolení jsou na základě akreditovaných základních a nadstavbových školení pro pedagogy), vykonávané činnosti společně sdílí se svými dětmi, jsou jim vzorem, jedná se o týmovou spolupráci. Projekt umožňuje integraci dětí z ústavních zařízení do místní komunity.

Časové rozložení jednotlivých oborů dle školního roku v zařízeních - plán je sestaven tak, aby nebyly narušeny výchovně vzdělávací složky rozvoje osobnosti dítěte. Termíny akcí jsou plánovány s ohledem na týdenní a měsíční program činnosti rodinných skupin.

Stěžejním oborem je služba, se kterou se ostatní obory se prolínají, co se děti naučí v ostatních oborech, mohou využít v oboru služba. Existuje možnost zahrnout do projektu činnosti, které probíhají v rámci zařízení Všechny oblasti – služba, dovednost, rekreační sport a příprava na expedici jsou rozloženy do devítiměsíčního období. Plán je hodinově nastaven tak (zejména v oblasti služba) jako by chodily do kroužku 2 až 3krát v týdnu.

Práce s cílovou skupinou ve výchovných zařízeních je velmi specifická, je kladen velký důraz (v rámci základního školení) na proškolení v oblasti motivace dětí, spolupracovníků v rámci zařízení. Prvním motivačním prvkem jsou pro děti jejich průkazky. Tyto průkazky jsou vyplňovány vedoucími pedagogy. Zde doporučujeme toto vyplňování provádět prostřednictvím záznamů, které vede pedagog ve svém počítači a pak je nalepuje do průkazky.

Jako motivační prvek jsou zařazeny dílčí diplomy za jednotlivé obory (viz Příloha P II). Tyto diplomy byly předávány přímo v zařízení a to proškolenými pedagogy, na základě splněných jednotlivých oborů. Diplom za splnění celého stupně je pak předáván za celý splněný stupeň, tj. za splněné všechny obory. Komunikace – kvalitní komunikační techniky pomohly vedoucím zapojeným do projektu Učení pro život snáze překonávat překážky v komunikaci s dětmi a se svými kolegy. Cílem nebylo pouze získání samotného diplomu, ale pedagogové ukazovali účastníkům správnou životní cestu, zaměřovali se na hodnoty a rozvoj klíčových kompetencí.

Účast na supervizích – jedenkrát ročně probíhala v každém zařízení supervize, zařízení mělo možnost v rámci supervize sdělit řešitelům projektu úspěchy a neúspěchy realizace projektu v jejich zařízení a operativně konzultovat postup u svých klientů.

Další metodická podpora byla účastníkům projektu poskytována prostřednictvím webového portálu, který byl pro vzájemnou komunikaci a výměnu zkušeností (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 24).

3.3 Jak založit skupinu projektu Učení pro život

- navázat kontakt s národní kanceláří a řešiteli projektu Učení pro život
  - získat základní informace a potřebné propagační materiály
  - zajistit pedagoga, který bude projekt realizovat
  - absolvovat základní školení pro nové vedoucí
- představit projekt Učení pro život dětem z ústavních zařízení
  - předem seznámit potenciální zájemce s projektem pomocí propagačních materiálů, osobním rozhovorem apod.
  - provést prezentaci (promítnutí videa s následnou besedou)
  - pozvat absolventy Programu
- zajistit podmínky k zahájení projektu Učení pro život
  - získat oficiální povolení k činnosti prostřednictvím dohody o účasti v Projektu
  - získat průkazky účastníků, metodické materiály apod.

- zahájit práci se skupinou účastníků
  - určit místo a četnost konání schůzek v zařízení
  - vybrat vhodný počáteční stupeň
  - vyplnit přihlášku účastníka do projektu
  - představit a předat průkaz účastníka (doporučeno ponechat u vedoucího skupiny)
  - připravit osobní plán činností pro každého účastníka (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 25).
- naplánovat a zorganizovat činnosti v jednotlivých oborech
  - povzbudit účastníky k vlastní iniciativě
  - umožnit samostatné a zodpovědné rozhodování v rámci daných pravidel
  - najít instruktory, kteří jsou odborně způsobilí vést účastníky v jednotlivých činnostech (osoby, které jsou odborně způsobilé vést účastníky v jednotlivých činnostech, např. učitel na kytaru, horolezecký instruktor, lektor jazykového kroužku, expediční vedoucí, může se jednat i o kolegy či jiné dospělé pomocníky)
  - rozdělit úkoly a pracovat jako tým
- vést základní administrativu
  - vést a uchovávat evidenci dětí
  - kontrolovat a doplňovat záznamy v průkazkách
  - vést oddělené záznamy o dokončených oborech pro jednotlivé účastníky
  - informovat instruktory o způsobu hodnocení účastníků a formě zápisu do průkazek
  - poskytovat realizačnímu týmu projektu Učení pro život aktuální seznamy účastníků
- vybudovat a využít stávající kontakty na místní úrovni s těmito skupinami:
  - potenciální sponzoři a místní podnikatelé
  - vlivní občané
  - pracovníci médií
  - pracovníci státní správy a samosprávy a nadřízené orgány
  - je možné oslovit i rodiče
- spolupracovat s místními organizacemi a institucemi, které mohou:
  - nabídnout zdroje pomocníků z řad dospělých
  - pomoci při přípravě účastníků na expedici a při její realizaci
  - nabídnout účastníkům vhodné činnosti v oboru služba
  - poskytnout vybavení, materiál nebo finance (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 26).

3.4 Zásady vedení skupiny a motivace

- 1) Děti se do projektu zapojí prostřednictvím svých vedoucích, kteří zakládají skupinku účastníků v daném výchovném zařízení za souhlasu vedení výchovného zařízení.
- 2) Je vhodné začít s malou skupinou, která má maximálně 5 - 8 účastníků, protože tak má vedoucí lepší přehled o dění ve skupině.
- 3) Děti si své cíle, kterých chtějí v programu dosáhnout, stanovují sami za pomoci vedoucích. Při výběru činností v jednotlivých oborech je lépe přimět účastníky k vlastnímu rozhodování a k tomu, aby sami přicházeli s nápady. Vedoucí skupiny pouze přizpůsobuje výběr činností možnostem zařízení a pomáhá při jejich realizaci.
- 4) V rámci stanovených pravidel si děti vybírají činnosti z oblasti sociálních dovedností, sportovních aktivit, vybírají si druh dobrovolné služby pro místní komunitu a společně se zlepšují v týmové spolupráci prostřednictvím outdoorových aktivit.
- 5) Je přitom dbáno na velkou míru zapojení dětí při plánování zmíněných činností.
- 6) Všechny aktivity se konají podle požadavků stanovených v přehledové tabulce minimální požadavky v jednotlivých oborech.
- 7) Po úspěšném absolvování stanovených cílů dostávají děti mezinárodně uznávaný diplom, který dokládá jejich dosažený pokrok (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 28).

Motivace skupiny a jednotlivých účastníků

V ústavních zařízeních je motivace velmi důležitým prvkem pro úspěšné zvládnutí Programu. Vedoucí skupiny musí stále účastníky motivovat a vést. Pro děti ze zařízení může být motivací i to, že se mohou zúčastnit aktivit mimo zařízení (hlavně sportovních). Program, ale lze absolvovat i v rámci zařízení, takže se do něj mohou zapojit i děti, které nejsou schopné chodit mimo zařízení. Příkladem může být služba v zařízení – úklid kolem zařízení, údržba hřišť, práce v zahradě, ve skleníku atd. Vždy by však mělo jít o činnosti nad rámec běžných povinností, které mají dlouhodobý dopad a jsou součástí uceleného bloku činností.

3.5 Přehled oborů ve vztahu ke klíčovým kompetencím

Klíčové kompetence byly v rámci projektu definovány jako přenosný a univerzálně použitelný soubor vědomostí, dovedností a postojů, které potřebuje každý jedinec pro své osobní naplnění a rozvoj, pro zapojení se do společnosti a úspěšnou zaměstnatelnost (Belz, Siergist, 2001, s. 17):

PRAKTICKÉ DOVEDNOSTI

Cílem je objevování nových a skrytých talentů, stimulování zájmu dětí o praktické a společenské dovednosti, objevování nových informací. Děti z ústavních zařízení se často v rámci daných aktivit zařízení věnují některé praktické dovednosti. Zapojením se do projektu Učení pro život mají možnost tuto dovednost zhodnotit a nalézt pro její plnění nový smysl a motivaci. Cílem není vymýšlet něco nového, ale ukázat jim, že zájmy a koníčky jsou důležitou součástí lidského života a že kvalitní trávení volného času má svou společenskou prestiž. Pro splnění dovednosti je možné využít nabídky kroužků, které probíhají při zařízení (modelářský, rukodělných činností, turistický, hry na hudební nástroje atd.) (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 30).

Rozvíjené klíčové kompetence (zpracováno dle Belz, Siergist, 2001):

1. Schopnost přemýšlet a učit se – vědomé jednání a umění dávání věci do souvislostí.
2. Samostatnost, výkonnost – dítě poznává prostředí, ve kterém se pohybuje, a učí se analyzovat situace.
3. Odpovědnost – přebírá odpovědnost za svá rozhodnutí, učí se dodržovat úmluvy.

REKREAČNÍ SPORT

Cílem této oblasti je motivace k novým cílům, podpora vytrvalosti, objevování nových schopností, získávání sebedůvěry a dobrý pocit z dosaženého cíle. Ústavní zařízení mají pro děti připravenou nabídku řady sportovních aktivit. Je dobré více podporovat pobyt dětí ve venkovním prostředí. Pokud je možnost nabídnout dětem návštěvu sportovního zařízení v místě, kde se nachází ústavní zařízení, a je možné jej pravidelně navštěvovat, může být změna prostředí dobrým motivačním prvkem pro naplnění oblasti rekreačního sportu. V této oblasti mohou být pedagogům z ústavních zařízení nápomocny sportovní

organizace, např. Sokol, Orel, Český svaz tělesné výchovy apod. (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 30).

Rozvíjené klíčové kompetence (zpracováno dle Belz, Siergist, 2001):

1. Samostatnost, výkonnost – dítě poznává prostředí, ve kterém se pohybuje, učí se analyzovat situace, motivuje se k výkonu, poznává hranice výkonu.
2. Odpovědnost – přebírá odpovědnost za svá rozhodnutí, učí se dodržovat úmluvy.
3. Schopnost kooperovat – přijímá odpovědnost, učí se respektovat ostatní

SLUŽBA

Cílem tohoto oboru je pochopit význam dobrovolné práce ve společnosti, seznámit se s potřebami místní komunity a rozvíjet pocit odpovědnosti za druhé. U dětí z ústavních zařízení je pomoc druhým, tzn. soucit, empatie, uvědomění si, že jsou lidé s mnohem horším osudem a bojují s nepřízní osudu, důležité pro jejich další rozvoj. Řada z nich nikdy nepoznala cenu práce, vděk druhých (jaký je to pocit, když jim lidé upřímně poděkují). Absolvováním této části projektu mají možnost poznat svou potřebnost, ba i nepostradatelnost, smysl života, to že díky nim má někdo radost, že někomu udělají „den“ lepší, jednodušší.

Je důležité vybrat vhodnou organizaci, jejíž vedení umožní vytvořit přátelské prostředí pro realizaci služby. Kromě standardního proškolení „jak dobrovolničit“ je dobré děti připravit na to, jak se v konkrétním prostředí pohybovat, provádět s nimi zhodnocení každé jejich návštěvy organizace, vysvětlovat jim všechny situace, které nastanou, mluvit s nimi o zpětné vazbě, kterou na svoji činnost získají přímo od klientů. Důležitá je také příprava prostředí a klientů vybrané organizace, kde bude služba realizována. Cílem této přípravy je eliminovat předsudky a další negativní emoce, které by mohly v počátku nastat a děti z výchovných zařízení demotivovat. Ve výběru organizace, kde bude služba realizována, mohou kromě osobních kontaktů pedagogů pomoci i regionální dobrovolnická centra. Jejich seznam lze najít na stránkách Národního dobrovolnického centra HESTIA Praha www.hest.cz, kde také naleznete další informace o dobrovolnictví, supervizní práci atd. (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 31).

Rozvíjené klíčové kompetence (zpracováno dle Belz, Siergist, 2001):

1. Schopnost komunikovat – děti se naučí znát potřeby, umět naslouchat, respektovat ostatní.
2. Schopnost kooperovat – v rámci služby bude u dětí rozvíjena zpětná vazba, naučí se přinášet své nápady a realizovat je v týmu.
3. Schopnost řešit problémy, kreativita – rozvíjíme schopnost řešit situace, které s sebou přinášejí problémy a díky tomu rozvíjíme respekt k ostatním, k jejich názorům a potřebám.
4. Samostatnost – dítě poznává prostředí, ve kterém se v rámci služby pohybuje, a učí se analyzovat situace.
5. Odpovědnost – přebírá odpovědnost za svá rozhodnutí, učí se dodržovat úmluvy.
6. Schopnost přemýšlet a učit se – vědomé jednání a umění dávání věcí do souvislostí.
7. Schopnost zdůvodňovat a hodnotit – dítě se učí zdůvodňovat svá rozhodnutí, používat vhodné argumenty, objektivně hodnotit situace, ve kterých se nachází.

EXPEDICE

Cílem tohoto oboru je u dětí z ústavních zařízení budovat samostatnost, skromnost a týmovou souhru. Dobré je stanovit si pro tuto oblast nějaké motto, např. „Sám nejsi nic.“. Expedice napomůže nejen k tomu, aby si děti vážily toho, co mají, ale také k rozvoji jejich samostatnosti a vůli spolupracovat s ostatními. Další nedílnou součástí jsou praktické dovednosti v oblasti turistiky, táborničení, ochrany přírody a environmentální výchovy.

V rámci expedice dochází také k bližšímu poznání pedagoga v jiných situacích, než které běžně děti zažívají v rámci zařízení. Získávají tak ještě více pozitivní vzor. Mají možnost těsnějšího kontaktu s kolektivem. Přesně naplánujte, kdy se bude expedice konat, měly by být předem stanoveny podmínky účasti na expedici. Každé zařízení bude v rámci plánování expedice vycházet ze svých materiálních finančních a lidských možností. Děti se musí na expedici dlouhodoběji připravovat, spolupracovat na tom, co se bude na expedici dít. Neměli bychom za ně vše připravit, ale dát jim prostor např. v tom, co nakoupí na expedici, jak si to sbalí do batohů apod. Náročnost expedice je potřeba přizpůsobit všem účastníkům, a to nejen po stránce fyzické.

Při přípravě expedice můžete využít pomoc mládežnických organizací např. Česká tábornická unie, Junák – Svaz skautů a skautek apod., které vám mohou případně pomoci se zajištěním potřebného vybavení (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 32).

Rozvíjené klíčové kompetence (zpracováno dle Belz, Siergist, 2001):

1. Schopnost komunikovat – děti se naučí práci v týmu, vyjadřovat se jasně.
2. Schopnost kooperovat – učí se co je správné, rozvíjejí a prohlubují své stávající návyky, mít vůli, umět argumentovat, upravují si své názory na základě poznatků druhých.
3. Odpovědnost - naučí se spoluodpovědnosti, dodržovat úmluvy.
4. Schopnost řešit problémy, kreativita – děti se naučí, jak správně analyzovat nečekané situace, které na expedici vzniknou, naučí se je analyzovat a vytvářet asociace.

3.6 Rizika realizace projektu Učení pro život

Nejčastějším rizikem, které vznikne ze strany účastníků, je porušení vnitřního řádu zařízení. Pokud dojde u některého z účastníků k porušení vnitřního řádu, útěku atd., nevylučujeme ho z projektu ihned, ale pokud projeví zájem dál v projektu pokračovat, dostává šanci vše napravit. Nebráníme jim ani v plnění aktivit k daným oborům, pouze jim omezíme účast na akcích, které jsou tzv. za odměnu. Pokud se ale nevhodné chování a porušování vnitřního řádu opakuje, dojde k vyloučení dítěte ze skupiny. Jedná se o mladé lidi ve věku 14-18 až 26 let, kteří po dosažení zletilosti, popř. po ukončení studia, opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy pro mládež) (Švestková, Jeslínková et al., 2010, s. 33).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

4.1 CÍL VÝZKUMU

Hlavní cíl diplomové práce:

Zjistit zda a jakým způsobem pokračují výchovná zařízení zapojená do projektu Učení pro život v letech 2009-2012 v realizaci Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu.

Dílčí cíle diplomové práce

1. Kolik dětí, pedagogů a ostatních je po ukončení projektu zapojeno (v jednotlivých zařízeních) do Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu.
2. Jaká je úspěšnost zapojených dětí v získání bronzového, stříbrného či zlatého stupně v Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu?
3. Zjistit s jakými nejčastějšími překážkami se jednotlivá zařízení potýkají, ve vztahu k realizaci Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu.
4. Zjistit zda pokračuje vzájemná spolupráce mezi zařízeními, které byly v letech 2009-2012 zapojené do projektu Učení pro život.

4.2 VÝZKUMNÝ PROJEKT

K získání informací byl použit kvalitativní výzkum, metoda dotazování. Kvalitativním výzkumem označujeme proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník provádí zkoumání v přirozených podmínkách, vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, a informuje o názorech účastníků výzkumu. Ke sběru dat byla použita technika polostandardizovaného rozhovoru. Rozhovor představuje terénní sběr informací, při kterém jsou od zkoumaných osob získávány údaje prostřednictvím záměrně cílených otázek kladených respondentovi tváří v tvář (face to face). Rozhovor bude realizován na základě předem stanovených otázek v pevném pořadí, bez uvedení možných variant odpovědí (Hendl, 2005, s. 46).

Metodika výzkumu

Pro účely kvalitativního polostandardizovaného rozhovoru jsem oslovila všechna zařízení, která byla v letech 2009-2012 zapojena do projektu Učení pro život. Celkem se jednalo o 17 výchovných zařízení typu dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

Rozhovory probíhaly na podzim 2012. V roce 2013 autorka požádala zařízení o druhý rozhovor, aby zjistila jak zařízení, která byla zapojena do projektu Učení pro život a pokračují v realizaci Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu, a to již bez podpory projektu Učení pro život. Oslovila všech 17 zařízení, která byla do projektu zapojena, z nich souhlasilo s poskytnutím informací pouze 5 zařízení.

Analytická jednotka

Výchovná zařízení (jejich odborní zaměstnanci), která byla zapojena v letech 2009 – 2012 do projektu CZ.1.07/1.2.00/08.0170 Učení pro život.

Časový harmonogram výzkumu

V prvním semestru proběhlo studium odborné literatury, týkající se tématu diplomové práce, autorka zpracovala teoretickou část a připravila výzkum. V druhém semestru realizovala samotný průzkum a zpracovala výsledky výzkumu.

4.3 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ S PEDAGOGY

Tab. 3. Počty zapojených dětí.

Název zařízení	Počty dětí	
	2012	2013
DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko	26	5
DÚ, DDS, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	17	0
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	25	5
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	14	
DDS, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	22	-
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	4	3
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	5	-
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	22	-
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	15	-
ZŠ a MŠ Horní Planá	0	-
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	16	8
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	0	-
DD a ŠJ Ústí nad Labem	4	-
Akropolis Uherské Hradiště	0	-
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	6	-
DD a ZŠ Žichovec	5	0
DD Dubá Deštná	0	-
Celkem dětí	181	21

Tab. 4. Počet pracovníků, kteří se podíleli na realizaci Projektu v roce 2012.

Název zařízení	Počet proškolených		
	vedoucích	instruktorů	ostatních*
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	4	0	4
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	4	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	2	1	1
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	4	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	3	1	0
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	2	0	0
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	3	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	4	1	0
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	4	1	0
ZŠ a MŠ Horní Planá	1	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	2	1	5
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	2	0	0
DD a ŠJ Ústí nad Labem	2	1	0
Akropolis Uherské Hradiště	1	0	0
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	6	0	0
DD a ZŠ Žichovec	2	0	0
DD Dubá Deštná	2	0	0
Celkem	48	6	10

Tab. 5. Počet pracovníků, kteří se podíleli na realizaci Programu v roce 2013.

Název zařízení	Počet proškolených		
	vedoucích	instruktorů	ostatních*
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	2	0	0
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	2	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	2	2	8
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	3	2	3
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	1	0	0
DD a ZŠ Žichovec	1	0	1
Celkem	11	4	12

* ostatní pracovníci – vychovatelé, pedagogové, ředitel, dobrovolníci, externisté atd.

Tab. 6. Počet úspěšných držitelů jednotlivých stupňů.

Název zařízení	Stupeň											
	Bronzový				Stříbrný				Zlatý			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	2	2	4	0	0	0	1	0	0	0	0	1
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	0	5	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ŠJ Ústí nad Labem- Severní Terasa	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZŠ a MŠ Horní Planá	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	0	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ŠJ Ústí nad Labem	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Akropolis Uherské Hradiště	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ZŠ Žichovec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD Dubá Deštná	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	4	17	14	3	1	0	1	0	0	0	0	1

Tab. 7. Počet udělených dílčích diplomů v jednotlivých stupních.

Název zařízení	Počet diplomů v jednotlivých letech											
	Bronzový				Stříbrný				Zlatý			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	3	14	2	5	0	2	2	0	0	0	1	0
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	1	3	5	0	1	1	0	0	0	0	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	0	6	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystrice pod Hostýnem	3	0	4	0	0	0	3	0	0	0	0	0
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ŠJ Ústí nad Labem- Severní Terasa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	0	5	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ZŠ a MŠ Horní Planá	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	0	0	6	4	0	0	1	0	0	0	0	0
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ŠJ Ústí nad Labem	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Akropolis Uherské Hradiště	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD a ZŠ Žichovec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DD Dubá Deštná	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	5	35	34	9	1	3	7	0	0	0	1	0

Tab. 8. Hodnocení vzdělávacích aktivit pro pedagogy - základní školení.

Název zařízení	Přehled odpovědí
DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Nutné a nepostradatelné pro samotný vstup do projektu. Účelné seznámení se s principy a „ochutnávka“ toho, co se dá s dětmi dělat a jaký to může mít přínos. Zároveň první síto pro ty dospělé, kteří chtějí dělat institucionální výchovu jinak a kteří hledají argument pro to, jak to nejde.
DÚ, DDS, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	základní školení bylo velmi zajímavé, z hlediska seznámení s celým projektem, všemi oblastmi, poznání nových kolegů a nových možností pro naše děti
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	výborné, motivující, praktické
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDS, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	velmi dobře připravené, spolupráce na vysoké úrovni
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	velmi přínosné
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Bylo úžasné seznamování pedagogů z různých koutů republiky formou her soutěží a výtvarných aktivit, které se bez výjimky všechny dají aplikovat v praxi. Hodnotím velmi kladně.
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	Hodnotíme jej velmi kladně.
ZŠ a MŠ Horní Planá	Velmi dobré, praktické.
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Základní školení hodnotíme na výbornou. Skvělá organizace, výborné lektorské obsazení, dostatečné informace k Programu Cena vévody z Edinburghu i projektu Učení pro život, výborná atmosféra.
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	zajímavé, přirozené, zábavné
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Seznámili jsme se s projektem, který vychází z mezinárodní zkušenosti a zohledňuje specifické potřeby dětí z výchovných zařízení. Školení bylo přínosné.

Název zařízení	Hodnocení základního školení
Akropolis Uherské Hradiště	Věcně a zábavnou formou seznámilo účastníky s programem a možnostmi, které nabízí. Napomohlo vzájemnému seznámení pracovníků s mládeží a umožnilo sdílení jejich zkušeností. Školitelé byli na vysoké úrovni, byli nejenom profesionálové ve svém oboru, ale dokázali vytvořit a zachovat přátelskou atmosféru během celého konání kurzu.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Zajímavé a přínosné pro práci s dětmi.
DD a ZŠ Žichovec	Velmi dobré, množství důležitých informací, poučné, zajímavé.
DD Dubá Deštná	Velice inspirativní, ale moc informací podaných v krátkém čase. Musím však pochválit aktivity mezi informačními bloky, kdy jsme zkoušeli některé outdoorové aktivity, které dokázaly stmelit školící skupinu.

Tab. 9. Hodnocení vzdělávacích aktivit pro pedagogy – nadstavbové školení.

Název zařízení	Přehled odpovědí
DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Velmi dobrý způsob motivace pro dospělé jak setrvat v projektu. Zároveň užitečné pro osobnostní rozvoj a přínos pro svou každodenní práci. Praktické a efektivní náměty a rady pro získávání zdrojů (informačních, finančních, zážitkových...), další zpestření aktivit v zařízeních pro ústavní výchovu nejen spojených s projektem.
DÚ, DDS, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	dobře zvolená témata pro nadstavbová školení, určitě byla přínosem pro další práci
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	dobré – inspirující, kvalitní lektorské obsazení, možnost praktického nácviku, zdroj informací a nových kontaktů
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDS, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	zajímavé, obohacující, přínosné
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	velmi přínosné
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Každé z těchto školení bylo pro mne velkým přínosem, zejména pak školení na téma "jak žádat o grant", z čehož právě nyní já osobně čerpám. Velmi zdařilá byla i další školení – např. počítačová gramotnost, nebo outdoorové aktivity, prvky kterého se rovněž snažím využívat ve své práci s mladistvými.
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Výborně. Skvělá atmosféra, dobré lektorské obsazení, výborná organizace, spousta důležitých informací a poznatků, zážitkové aktivity.

Název zařízení	Přehled odpovědí
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	splnila i předčila naše očekávání
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Nadstavbová školení posílila profesní úroveň nás pedagogů. Přínosné byly především praktické dovednosti, které uplatňujeme v praxi.
Akropolis Uherské Hradiště	Opět velmi zdařilé. Velká část aktivit probíhala hravou formou, neformální a zážitkovým učením. Školil nás odborník, který měl všechny aktivity výborně naplánované. Bylo i dostatek prostoru na sdílení zkušeností.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Přínosné a prakticky využitelné.
DD a ZŠ Žichovec	neúčastnili jsme se
DD Dubá Deštná	Školení o financování bylo naplněno kvantem důležitých informací, které mi osvětlily způsob, jak financování těchto projektů funguje. Lektory bych pochválil za způsob, jaký použili k vysvětlení těchto náročných informací.

Tab. 10. Hodnocení vzdělávacích aktivit pro pedagogy – Národní konference.

	Přehled odpovědí
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Skvělá podpora ze zahraničí přímo od zdroje myšlenky smysluplného vyplňování volného času mládeže. Setkání velmi příjemných osobností z různých institucí a zařízení pro výkon ústavní výchovy. Možná by taková konference mohla přijít i v polovině realizace projektu.
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	bohužel nemůžeme hodnotit – nezúčastnili jsme se
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	nezúčastnili jsme se
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	zúčastnil se pan ředitel našeho zařízení a vystoupil s projevem
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	neúčastnili jsme se
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	---
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Bez připomínek, dobrá organizace, příjemná atmosféra, dobrý konferenciér, zahraniční host.
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	neúčastnili jsme se
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Konferenci hodnotím výborně, zajímavý byl kromě jiných zejména příspěvek Prof. Dr. Howarda Williamsona.
Akropolis Uherské Hradiště	neúčastnili jsme se
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Obohacení o zahraniční zkušenosti.
DD a ZŠ Zichovec	neúčastnili jsme se
DD Dubá Deštná	neúčastnili jsme se

Tab. 11. Hodnocení podpůrných materiálů projektu Učení pro život.

Název zařízení	Hodnocení podpůrných materiálů
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Vzhledem k tomu, že jsme měli možnost částečně se podílet na jejich vzniku, tak materiály k projektu hodnotíme pozitivně. Přehledné základní informace o projektu, motivační letáčky a konkrétní náměty a inspirace na CD
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Přehledné, zajímavé, pěkně barevně zpracované, materiály určené dětem se jim líbily.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	dobré - dostatek
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	Všechny materiály nám vyhovovaly.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Manuál přínosný, používaný pro práci.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Čerpáme z materiálů při žádosti o grant. Všechny jsou velmi přehledné, srozumitelné, v případě nejasností je možné přímo kontaktovat lektory. Nemáme žádné negativní připomínky.
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Úroveň materiálů hodnotíme pozitivně.
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Poučné, dostačující, srozumitelné.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Materiály jsou kvalitní, používáme je.
Akropolis Uherské Hradiště	Všechny materiály hodnotíme velmi pozitivně. Manuál pro pedagogy i kniha Zážitkově pedagogické učení nám poskytují mnoho užitku dodnes.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Ucelené a inspirující.
DD a ZŠ Žichovec	Poutavé, zajímavé, přehledné.
DD Dubá Deštná	Výborně graficky zpracované a srozumitelně napsáno.

Tab. 12. Hodnocení komunikačních technik a technologií.

Název zařízení	Hodnocení webových stránek, intranetu
DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Webové stránky projektu Učení pro život splnily naše očekávání, obecně byly přijaty velice kladně. Stránky byly již od začátku tvořeny s důrazem na maximální atraktivnost a časté využívání jak autory projektu, tak zapojenými subjekty. Ale nejen jimi. Na tvorbě těchto stránek jsme se podíleli, a při komunikaci se zapojenými subjekty jsme je maximálně využívali.
DÚ, DDS, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Bylo velice zajímavé si přečíst, co dělají v jiných zařízeních a co má úspěch, ale možnost vkládání článků jsme nevyužívali.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	Dobré – přehledné, aktuální informace, intranet jsme nevyužívali.
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDS, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	Webové stránky jsme využívali zejména ke komunikačním účelům, seznamovali jsme se s novinkami, prohlíželi jsme fotografie ze společných akcí a sami jsme posílali příspěvky o tom, jak se naši „Ediči“ zapojují do programu.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Většinou nevyužíváno.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Webové stránky jsou z našeho pohledu na poměrně vysoké úrovni, využívali jsme je především při zveřejňování příspěvků. S ostatními účastníky jsme pak komunikovali prostřednictvím e-mailu, či telefonicky.
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	---
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Možnost zapojení se do tvorby webových stránek jsme využívali. Určitě bychom ocenili zapojení více institucí, více bychom se o jejich aktivitách tak dozvěděli.
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Nevyužívali jsme je, ale jsou zajímavé.

Název zařízení	Hodnocení webových stránek, intranetu
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Webové stránky hodnotíme kladně, využívali jsme je pro získání aktuálních informací.
Akropolis Uherské Hradiště	---
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Této možnosti jsme příliš nevyužívali.
DD a ZŠ Žichovec	Velmi dobře zpracované, byly využity k průběžné komunikaci.
DD Dubá Deštná	---

Tab. 13. Hodnocení vzájemné spolupráci mezi zařízeními.

Název zařízení	Spolupráce mezi zařízeními
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Vzhledem ke značným vzdálenostem mezi jednotlivými zařízeními se spolupráce omezuje na předávání zkušeností při osobních setkáních v rámci základních nebo nadstavbových školení, celostátních srazů. Převážně se jedná o konzultace, náměty, tipy, rady, zajímavé podněty, zpětné vazby ale i „varování“ před možnými obtížemi a sdělování si negativních zkušeností.
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Vzájemnou spolupráci hodnotíme jako velice dobrou, hlavně při výměně zkušeností.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	Výborná – nové kontakty, informace, inspirace (dospělí i děti), opakované setkávání na různých akcích - předávání zkušeností.
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	Spolupráce byla skvělá.

Název zařízení	Spolupráce mezi zařízeními
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Na straně Projektu hodnotíme kladně. Na straně zařízení – špatně, nevhodný výběr dětí (věkové složení, odchod ze zařízení, studium mimo DD apod.).
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Vzájemná spolupráce v našem případě spočívala spíše ve sdělování poznatků.
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	---
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Spolupracovali jsme především se dvěma zařízeními, určitě by šlo spolupracovat více.
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Kladně.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Výborně.
Akropolis Uherské Hradiště	Nedokážeme posoudit.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Tuto možnost jsme příliš nevyužívali.
DD a ZŠ Žichovec	Zatím neproběhlo, jsme teprve krátce zapojeni.
DD Dubá Deštná	S nikým jsme spolupráci nenavázali.

Tab. 14. Hodnocení realizačního týmu projektu ve vztahu k zařízení.

Název zařízení	Práce realizačního týmu - hodnocení
DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Jako velmi přínosná se ukázala úzká spolupráce s celým realizačním týmem. A to nejen při přípravě materiálů, akcí, ale i v přístupu týmu k aktivní podpoře jednotlivých zařízení zejména v oblasti PR. Také ochota s čímkoliv pomoci a v neposlední řadě lidský rozměr onoho přístupu ze strany týmu.
DÚ, DDS, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Výborná komunikace a spolupráce.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	Výborná, aktuální informace, osobní návštěvy, supervize.

Název zařízení	Práce realizačního týmu - hodnocení
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDS, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	Realizační tým byl s námi ve spojení, vždy připraven nám poskytnout radu i pomoc.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Hodnotíme kladně, bez připomínek.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Ochota a snaha vždy ve všem kdykoli pomoci a poradit.
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	S realizačním týmem projektu máme samé pozitivní zkušenosti. Moc si jejich práce vážíme. Spolupráce s nimi byla pro nás přínosná, motivující. Práci realizačního týmu, především hlavní manažerky A. Jeslíkové a supervizorky R. Švestkové hodnotíme na výbornou.
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Hodnotíme pozitivně, vstřícnost, informovanost, na velmi dobré úrovni.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Realizační tým byl vstřícný, ochotný poradit, pomoci. Hodnotíme výborně.
Akropolis Uherské Hradiště	Výborné, vždy na profesionální úrovni. Vždy se dalo na práci realizačního týmu projektu na 100% spolehnout.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Dobrá, byli plně k dispozici při pomoci s případnými nejasnostmi.
DD a ZŠ Žichovec	Zatím neproběhlo, jsme teprve krátce zapojeni.
DD Dubá Deštná	Komunikace blesková a velmi vstřícná i přesto, že jsme se aktivně nezapojili.

Tab. 15. Úspěchy jednotlivých zařízení v rámci projektu Učení pro život.

Název zařízení	Úspěchy jednotlivých zařízení
DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Naše zařízení bylo jedno z pilotních v tomto projektu a spolupracovalo na jeho utváření. Díky tomuto projektu se naše zařízení dostalo do povědomí jak u nadřízených orgánů, tak odborné veřejnosti. Podařilo se nám zvýšit prestiž naší práce a rovněž vedení našeho zařízení zaznamenalo zkvalitnění práce s dětmi a posun k lepšímu.
DÚ, DDS, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Úspěchy byly velice ovlivněny sestavou dětí a jejich chováním, ale hodnotíme kladně jeden bronzový diplom a devět dílčích diplomů.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	2010 – úspěšný rok – 2 celkové diplomy 2011-12 – zapojeno více chlapců, pouze dílčí diplomy
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDS, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	Našim dvěma dívkám se podařilo získat bronzový stupeň a zúčastnit se slavnostního předávání diplomů na Britské ambasádě v Praze.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Úspěchy minimální, dosažené aktivity (tedy bronzový stupeň) zvládáme běžně.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Zapojení klientů výchovného ústavu je z mého pohledu vcelku problematické, neboť v těchto zařízeních dochází k častému střídání chlapců – vzhledem k dvouletým učebním oborům, kdy následně chlapci z VÚ odchází, nebo často již v prvním roce dosáhnou 18 let a pobyt ve VÚ je jim ukončen. Ale i tak myslím, že zapojení do projektu bylo pro mnohé z nich velkou motivací.
VÚ, DDS, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---

Název zařízení	Úspěchy jednotlivých zařízení
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Zařazení do projektu a jeho realizaci v našem domově hodnotíme jako úspěšné. Po celou dobu nám šlo především o kvalitu, nejen o počet přihlášených dětí. Na kvalitu jsme se soustředili především, a tak se projekt stal jednou z důležitých součástí života našeho domova. Za necelé tři roky účasti v projektu splnili dva naši chlapci bronzový stupeň, jeden dílčí obor stříbrného stupně a 6 dílčích oborů bronzového stupně. Přestože projekt Učení pro život končí, budeme pokračovat v Programu pro mládež
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Naplnila očekávání.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Dvě dívky získaly bronzový stupeň EDIE. Jedna dívka získala dílčí diplomy a to v oboru – služba, dovednost, sport. Dívky z bronzového stupně projevíly zájem o stupeň stříbrný.
Akropolis Uherské Hradiště	Bohužel úspěchy v našem zařízení nemáme, jelikož již nebylo v časových možnostech dětí navštěvovat Klub mládeže, kde se prezentoval tento program.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	V rámci VÚ některé dívky dosáhly zletilosti, byla jim zrušena ÚV nebo jsou na útěku, takže jejich přímé zapojení bylo malé.
DD a ZŠ Žichovec	Zatím žádné, jsme velmi krátce zapojeni.
DD Dubá Deštná	Nezapojili jsme se do projektu.

Tab. 16. V čem projekt Učení pro život nenaplnil očekávání zařízení.

Název zařízení	Nenaplněná očekávání
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Obecně lze říci, že projekt naplnil naše očekávání. V průběhu života projektu, jsme však přišli na to, že nám zde chybí jeden z hlavních atributů, za který považujeme integraci chlapců s nařízenou ústavní výchovou. Integrace chlapců s nařízenou ústavní výchovou a s poruchami chování mezi běžnou mládež (potažmo účastníky Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu) je velmi důležitá pro jejich návrat do společnosti.
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Získání nových zkušeností a možností pro práci s dětmi v ústavní péči. Poznání nových kolegů a lidí zapojených do projektu.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	---
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	---
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Tím, že děti nedosáhly na další stupně.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	---
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Nenapadá mě nic, v čem by Projekt Učení pro život nenaplnil naše očekávání.
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	---
DD a ŠJ Ústí nad Labem	---
Akropolis Uherské Hradiště	Předčil všechna naše očekávání, bohužel jsme se nemohli zapojit z jiného důvodu.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	---
DD a ZŠ Žichovec	---
DD Dubá Deštná	Nevhodnost kritérií pro naše děti a pro naši stávající koncepci, kterou v DD rozvíjíme.

Tab. 17. Zhodnocení přínosu projektu Učení pro život klientům.

Název zařízení	V čem Projekt pomohl klientům jednotlivých zařízení
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Rozhodně ano! Obrovský osobnostní přínos (učení se novým dovednostem, spolupráce v týmu, rozvoj empatie, fyzická kondice, ochota pomáhat a mnoho dalších osobních „benefitů“). Dále na úrovni institucionální. Respektive o účasti jednotlivých dětí v projektu byli informováni jejich kurátoři, případně soudci, což jim velmi pomohlo při rozhodování ve věci zrušení ÚV či při různých soudních opatřeních.
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Určitě pomohla v dílčích oblastech, poznali práci se starými lidmi, někteří docházeli do sportovních kroužků mimo DDŠ, učili se větší samostatnosti, naučili se pečovat o psy v útulku, během expedice se naučili stavět stany, vařit na ohni, postarat se sami o sebe.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	Hledání nových zájmů, navázání nových přátelství, rozvoj komunikativních dovedností, zlepšení vytrvalosti a zodpovědnosti.
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	U našich dětí se podařilo plněním služby, kterou jsme prováděli formou docházení do psiho útulku, vytvářet pozitivní vztah a lásku k odloženým pejskům. Získaly tak nové zkušenosti, které by pravděpodobně jinak nezažily. Velmi je také oslovila výprava na LVZ Hradce, na kterou dodnes vzpomínají.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Spíše ne.
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	---

Název zařízení	V čem Projekt pomohl klientům jednotlivých zařízení
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Pro mnohé z nich bylo obrovským úspěchem dosáhnout třeba i jen dílčího diplomu, což je následně motivovalo k větší aktivitě např. v oblasti služby, nebo k intenzivnějšímu zapojování do sportovních aktivit.
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDS, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Účast v projektu pomáhá našim dětem ujasnit si některé priority, především díky oboru služba – pomoc druhým lidem, přírodě. Zapojení do projektu vyplnilo smysluplným způsobem jejich volný čas, cítili se součástí něčeho smysluplného. To vše společně s naším komplexním převýchovným programem vedlo ke zlepšení jejich vztahů i chování, konkrétně např. náš bronzový Edík má zrušenou ústavní výchovu a vrátil se na konci minulého školního roku zpět do rodiny.
VÚ, DDS, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Motivace, jiná činnost, jiné příležitosti apod.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Děvčata plnila nesoutěžní formou pro ně reálné cíle. Produktivně organizovala svůj volný čas.
Akropolis Uherské Hradiště	---
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Dívky zapojené do projektu jednotlivé činnosti neplnily, protože zletily, jsou na útěku, na dlouhodobé dovolence nebo jim byla ÚV zrušena. Další pokračování v projektu pro ně již nemá smysl.
DD a ZŠ Žichovec	Děti se začaly s pomocí vychovatelů věnovat projektu, zaujal je, získaly další náplň volného času.
DD Dubá Deštná	---

Tab. 18. Hodnocení projektu Učení pro život z pohledu vedení zařízení.

Název zařízení	Hodnocení vedení zařízení
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Vedení našeho zařízení hodnotí zapojení do projektu velice kladně, stal se z velké části prioritní osou naší činnosti. Směr, kterým se projekt vydává, se naprosto ztotožňuje s naším cílem v oblasti vedení našich klientů. Má v našem domově velkou podporu a naše vedení mu věnuje velkou pozornost.
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Velmi kladně. Vždy jsme měli podporu k účasti na všech akcích pořádaných Projektem Učení pro život.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	Podporuje.
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	Vedení našeho zařízení hodnotí kladně zapojení se do projektu Učení pro život, přispělo jako další podnět k osobnostnímu rozvoji dětí z DD.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Špatně, záměr se nepodařilo naplnit.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	---
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	Protože naši školu navštěvují také žáci s nařízenou ústavní výchovou, považovali jsme případné zapojení do projektu za přínosné. Bohužel, našli jsme pouze jednoho učitele, který by si vzal naši účast na starost. Po proškolení ale považoval zapojení za příliš náročné, navíc po kratším čase ukončil u nás svůj pracovní poměr.
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Od samého začátku jsme měli plnou podporu vedení našeho domova. Vedení našeho domova se na našich aktivitách podílelo a podporovalo je. Zapojení do projektu hodnotí vedení našeho domova velmi kladně.
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Kladně.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Kladně.
Akropolis Uherské Hradiště	Velmi kladně.
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Se zapojením do projektu vedení souhlasilo a podpořilo.
DD a ZŠ Žichovec	Velmi příznivě.
DD Dubá Deštná	Nezapojili jsme se.

Tab. 19. Informovanost kurátorů o zapojení klientů do projektu Učení pro život.

Název zařízení	Informovanost kurátorů
DDŠ, ZŠ a ŠJ Těrlicko	Ano. Kurátoři i soudy velmi oceňují účast našich konkrétních klientů a k této skutečnosti přihlížejí při rozhodování např. v řízení o zrušení ústavní výchovy či při udělování různých soudních opatření.
DÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ Homole	Ano informovali a reakce kurátorů byla vždy kladná, byli rádi, že děti mají zájem také o něco jiného než o to, s čím přišly do DDŠ.
VÚ, SŠ a ŠJ Kutná Hora	Ano, byli pozváni na předávání diplomů, nezúčastnili se.
VÚ, SŠ a ŠJ Chvalčov	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Bystřice pod Hostýnem	---
DD a ŠJ Boršov nad Vltavou	S kurátory jsme nespolečně pracovali.
DD a ŠJ Ústí nad Labem-Severní Terasa	Ne.
VÚ, SŠ a ŠJ, Nový Jičín	Zapojení chlapců do projektu bylo zapracováno do jejich hodnocení, takže se odráželo i v případných posudcích pro kurátory, PČR i soudy. Ovšem žádnou odezvu ze strany těchto institucí jsem nezaznamenala.
VÚ, DDŠ, ZŠ a ŠJ Místo	---
ZŠ a MŠ Horní Planá	---
DDŠ, ZŠ a ŠJ Veselíčko	Kurátory dětí, zapojených do projektu, pravidelně informujeme, zvali jsme je dokonce i na konferenci. Všechny tyto informace zajímala, ptali se na projekt i program, jeho podmínky, strukturu, aktivity. Viděli projekt jako přínos pro naše děti.
VÚ, DDŠ, ZŠ, SŠ a ŠJ Kostomlaty pod Milešovkou	Ano – s kladným ohlasem.
DD a ŠJ Ústí nad Labem	Ano informovali, posílali jsme také pozvánku na konferenci Projektů. S klienty hovořili o projektu Učení pro život. Chtěli konkrétní informace o činnostech. Projekt hodnotili kladně.
Akropolis Uherské Hradiště	---
VÚ Velké Meziříčí, odloučené pracoviště Janštejn	Kurátoři nebyli informováni z důvodu nedosažení žádných stupňů.
DD a ZŠ Žichovec	Kurátoři byli informováni, vždy pozitivní reakce.
DD Dubá Deštná	Ne.

5 DISKUSE

Výsledky rozhovorů přinesly zajímavá zjištění, která se týkala zejména vývoje zapojení do Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu. Na úvod je nutno podotknout, že účast v projektu byla nabídnuta všem cílovým ústavním zařízením, tj. Dětským domovům, Dětským domovům se školou a Výchovným ústavům v České republice. Podmínkou spolupráce bylo vytvoření podmínek pro realizaci projektu. Zařízení, které se do projektu Učení pro život zapojilo, se zavázalo dodržovat mezinárodně stanovené principy Programu a uvolnit v každém zařízení minimálně dva pedagogy-vychovatelé, kteří Program realizovali za pomoci pravidelné metodické podpory projektového týmu. Zařízení se též v rámci projektu zavázalo uvolnit pedagogy na plánovaná školení, která byla členěna následujícím způsobem:

1. Základní školení – úvodní informace o Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu.
2. Nadstavbové školení – Komunikační techniky a využití informačních technologií pro vzájemnou komunikaci.
3. Nadstavbové školení – Outdoor a týmová spolupráce.
4. Nadstavbové školení – Projektový management a fundraising.

Děti se následně zapojily prostřednictvím svých pedagogů, kteří založili skupinku účastníků v daném ústavním zařízení. Děti si své cíle, kterých chtěly v Programu dosáhnout, stanovily samy za pomoci pedagogů. V rámci stanovených pravidel si děti vybíraly činnosti z oblasti sociálních dovedností, sportovních aktivit, vybíraly si druh dobrovolné služby pro místní komunitu a společně se zlepšovaly v týmové spolupráci prostřednictvím outdoorových aktivit. Všechny aktivity se konaly většinou po dobu jednoho školního roku. Nebyly stanoveny žádné standardní cíle. Kritériem pro splnění Programu bylo zlepšení osobních vlastností a schopností v porovnání s výchozím bodem a také v závislosti na potenciálu účastníka.

Jedním z oborů projektu Učení pro život byla již zmiňovaná dobrovolná služba, jejímž cílem je pochopit význam dobrovolné práce ve společnosti, seznámit se s potřebami místní komunity, podpořit rozvoj pocitu odpovědnosti za druhé.

U dětí z ústavních zařízení je pomoc druhým (soucit, empatie, uvědomění si, že jsou lidé s mnohem horším osudem a bojují s nepřízní osudu) důležitá pro jejich další rozvoj. Řada z nich nikdy nepoznala cenu práce, vděk druhých (jaký je to pocit, když jim lidé upřímně

poděkují). Absolvováním této části projektu měly možnost poznat svou potřebnost ba i nepostradatelnost, smysl života, to že díky nim má někdo radost, že někomu udělají "den" lepší, jednodušší.

Účastníci projektu pomáhali v rámci dobrovolné služby například s úklidem v obci, dochází do rehabilitačního ústavu, pravidelně čistí řeku, připravovali aktivity pro děti z mateřské školky a troufli si i na náročnější činnosti pod dohledem psychologa, jako je třeba víkend pro autistické děti a jejich rodiče.

Hlavní a klíčovou oblastí byla tedy služba a expedice, které se ze zjištěných výsledků jeví jak nejpřínosnější a nejdůležitější. Proto jsme těmto oblastem při realizaci samotného zapojení dětí věnovali maximální pozornost.

Ve zlatém stupni nebyly uděleny žádné dílčí diplomy, ve stupni stříbrném byl udělen pouze jeden dílčí diplom a to v oblasti služby v DDS, ZŠ a ŠJ Těrlicko. Na otázku „Proč jste se rozhodli pokračovat v účasti v Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu i po skončení projektu Učení pro život“ jednotlivá zařízení uvedla, vhodnost programu pro děti, víru ve filosofii Programu, zastřešuje v zařízení aktivity, které již děti dělají a pro děti je i velkou motivací mezinárodní zapojení, protože se stávají součástí něčeho, co přesahuje zařízení a region. Bohužel dvě zařízení se rozhodla svoji účast ukončit, a to z důvodu, že v zařízení nejsou děti, pro které by byl program vhodný. Za velký úspěch lze považovat získání zlatého diplomu (mety nejvyšší) prvním účastníkem z prostředí výchovných zařízení.

U těchto mladých lidí se v mnoha případech vyskytuje deficit nebo úplná absence přirozeného sociálního prostředí, které tvoří rodina a jiné blízké osoby, s nimiž by mohli sdílet domácnost. Některé děti se vracejí do patologického prostředí, odkud byly odebrány (přesto paradoxně i toto nevhodné prostředí představuje pro mladého člověka „zázemí“).

Projekt Učení pro život byl příkladem projektu volnočasovým, který lze ho realizovat bez velkého nároku na organizační a materiální zázemí. Byl postaven na vzájemné důvěře pedagoga a dětského účastníka. Rozvíjí dítě ve všech základních oblastech (dobrovolnictví, sportování, získání nové dovednosti, pobyt v přírodě). Pedagogové po dodržení všech zásad projektu a uplatněním svého pedagogického umu, jsou schopni děti dobře připravit na život.

Projekt Učení pro život splnil většinu doporučených směrnic zpracovaných americkým pediatrem Hamburgem (blíže viz strana 16). Účast na projektu Učení pro život, by měla

probíhat v těch obdobích dne, měsíce nebo roku, kdy si účastník sám může zvolit, jaké činnosti se bude věnovat. Víme, že v širokém výběru činností v oboru praktické činnosti budou nevyhnutelně spojeny mnohé zájmové činnosti s předměty, které jsou součástí školních osnov, prázdninové praxe či kurzů. Totéž lze říci o některých aspektech výcviku vyžadovaného od účastníků v oborech služba, expedice a rekreační sport. Nejde o to, aby takové zájmové činnosti byly z Projektu Učení pro život vyloučeny, ale účastníci musí jasně prokázat, že kromě vyučování a výcviku v rámci vyučovací či jiné doby se dobrovolně věnovali naplnění podmínek Programu ve svém volném čase.

Program svou univerzálností a koncepcí, využívající metody zážitkové pedagogiky, je vhodný pro všechny děti, děti s poruchami chování nevyjímaje. Program je otevřen všem z určené cílové skupiny bez ohledu na jejich schopnosti a dovednosti. Každý, kdo se zapojí do programu, postupuje individuálním tempem a nesoutěží s ostatními. Cílem je osobní zlepšení, nedílnou součástí je také sebehodnocení a seberealizace.

Během účasti v projektu Učení pro život měli možnost tito mladí lidé rozvinout své základní klíčové kompetence a naučit se nové praktické dovednosti. Mohli získat takové kvality jako spolehlivost, smysl pro povinnost, schopnost rozhodování, plánování, komunikace, vůdčí schopnosti a schopnost pracovat jako člen týmu. Tím se může i zlepšit jejich budoucí postavení na trhu práce a nebezpečí recidivy.

Po odchodu klienta ze zařízení do dalšího života může tento klient kdekoli v ČR pokračovat v získávání stříbrného či zlatého stupně. Chtěli jsme, aby se děti naučily pracovat se svojí vnitřní motivací a nečekaly na to, co život přinese. Jeho účast v projektu může dále do své práce využít sociální kurátor, který je často pro tuto cílovou skupinu jediným zákonným garantem návaznosti péče.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem pokračují výchovná zařízení zapojená do projektu Učení pro život v letech 2009-2012 v realizaci Programu pro mládež Cena vévody z Edinburghu. Zjištěnými výsledky byl tento cíl splněn.

Projekt Učení pro život byl příkladem projektu volnočasovým, který lze realizovat bez velkého nároku na organizační a materiální zázemí. Byl postaven na vzájemné důvěře pedagoga a dětského účastníka. Rozvíjel dítě ve všech základních oblastech (dobrovolnictví, sportování, získání nové dovednosti, pobyt v přírodě). Pedagogové po dodržení všech zásad projektu a s uplatněním svého pedagogického umu, byli schopni realizovat.

Projekt Učení pro život svou univerzálností a koncepcí, využívající metody zážitkové pedagogiky, byl vhodný pro všechny děti, děti s poruchami chování nevyjímaje. Byl otevřen všem z určené cílové skupiny bez ohledu na jejich schopnosti a dovednosti. Každý, kdo se zapojil do programu, postupoval individuálním tempem a nesoutěžil s ostatními. Cílem bylo osobní zlepšení, nedílnou součástí také bylo sebehodnocení a seberealizace.

Přínos pro účastníky projektu Učení pro život – shrnutí:

- Vynaložené úsilí účastníků bylo společensky oceněno.
- Účastníci si budovali sebeúctu a sebevědomí.
- Vědomým úsilím se snažili dosáhnout něčeho pozitivního a konstruktivního v rámci svého volného času.
- Učili se nové dovednosti, které mohou v budoucnu uplatnit na trhu práce.
- Učili se pracovat v týmu.
- Mohli dokázat svým rodinám a přátelům, že dosáhli něčeho pozitivního během pobytu ve výchovném zařízení.
- Zažili nové zkušenosti zábavnou formou.

Bohužel však v současné době chybí organizacím z projektu Učení pro život podpora, která jim byla až do roku 2012 poskytována řešiteli projektu. Nová nestátní nezisková organizace, která nyní zastupuje Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu v České republice, se prioritně zaměřuje na mladé lidi obecně a specifikum, které prostřednictvím projektu Učení pro život získala, dále nerozvíjí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2006. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 1. vyd. Bratislava: Lorca. 187 s. ISBN 80-968437-5-3.

BAKOŠOVÁ, Zlatica a kol, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky. Edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť Slovenskej akadémie vied. 182 s. ISBN 978-80-970675-0-2.

BELZ, Horst a Marco SIERGIST, 2001. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 374 s. ISBN 80-7178-479-6.

DAVIDOVÁ, Ivana a Alice GOJOVÁ et al., 2010. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava, Fakulta sociálních studií. 147 s. ISBN 978-80-7368-628-4.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ, 2009. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. vyd. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-2816-2.

HENDEL Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

JADERNÁ, Eva, 2012. *Životní prostředí v České republice a regionu*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 108 s. ISBN 978-80-87472-23-1.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ et al., 2010. *Sociální patologie*. 2.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. 325 s. ISBN:978-80-7435-080-1.

KURELOVÁ, Milena, SEKERA, Ondřej a Hana KUBÍČKOVÁ, 2008. *Komunitní systém v resocializačních zařízeních pro adolescenty II*. 1.vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity. 282 s. ISBN 978-80-7368-535-5.

LACA, Slavomír, 2011. *Sociální pedagogika*. 1.vyd. Brno: Institut mezioborových studií. 211 s. ISBN 978-80-87182-19-2.

MATOUŠEK, Oldřich, et al., 1996. *Práce s rizikovou mládeží: Projekt LATA a další alternativy věznění mládeže*. 1.vyd. Praha: Portál. 88 s. ISBN 80-7178-064-2.

MATOUŠEK, Oldřich, et al., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. 380s., ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence*. 2.vyd.-dotisk. Praha: Portál. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MIOVSKÝ, Michal et. al., 2012. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1.vyd. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze. 220 s. ISBN 978-80-87258-89-7.

MÜHLPACHR, Pavel., 2002. *Sociální patologie*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina et al., 2008. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PELÁNEK, Radek, 2010. *Zážitkové výukové programy*. 1.vyd. Praha: Portál. 133 s. ISBN 978-80-7367-656-8.

SCHILLING, Johannes, 1999. *Sociálna práca. Hlavné smery vývoja sociálnej pedagogiky*. 1.vyd. Trnava: SAP. 272 s. ISBN 80-88908-54-X.

ŠVESTKOVÁ, Renata a Alena JESLÍNKOVÁ et al., 2010. *Manuál pro pedagogy*. 1.vyd. Praha: Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu. 43 s. ISBN 978-80-254-8554-5.

THE DUKE OF EDINBURGH'S AWARD, 2008. *Young People in Custody & The Duke of Edinburgh's Award: Challenge & Change in the Secure Estate*. Research and report by: The Social Inclusion Research Unit (SIRU) Glyndŵr University, Wrexham & Cardiff School of Social Sciences, Cardiff University.

VANÍČKOVÁ, Eva, 2007. *Dětská prostituce*. 2. vyd. Praha: Grada. 139 s. ISBN: 978-80-247-2218-4.

WARD, Peter, ADAMS, Sam a Jude LEVERMORE, 1997. *Jak se připravovat na práci s mládeží*. 1.vyd. Praha: Portál. 143 s. ISBN 80-7178-044-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	Dětský domov.
DDŠ	Dětský domov se školou.
DÚ	Diagnostický ústav.
MŠ	Mateřská škola.
VÚ	Výchovný ústav.
SVP	Středisko výchovné péče.
ŠJ	Školní jídelna.
YOT	Youth Offending Teams
ZŠ	Základní škola.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1.	Přehled minimálních požadavků v jednotlivých oborech.	25
Tab. 2.	Požadavky na jednotlivé typy expedic.	29
Tab. 3.	Počty zapojených dětí	54
Tab. 4.	Počet pracovníků, kteří se podíleli na realizaci Projektu v roce 2012.	55
Tab. 5.	Počet pracovníků, kteří se podíleli na realizaci Programu v roce 2013.	55
Tab. 6.	Počet úspěšných držitelů jednotlivých stupňů.	56
Tab. 7.	Počet udělených dílčích diplomů v jednotlivých stupních.	57
Tab. 8.	Hodnocení vzdělávacích aktivit pro pedagogy - základní školení.	58
Tab. 9.	Hodnocení vzdělávacích aktivit pro pedagogy – nadstavbové školení.	60
Tab. 10.	Hodnocení vzdělávacích aktivit pro pedagogy – Národní konference.	62
Tab. 11.	Hodnocení podpůrných materiálů projektu Učení pro život.	63
Tab. 12.	Hodnocení komunikačních technik a technologií.	64
Tab. 13.	Hodnocení vzájemné spolupráci mezi zařízeními.	65
Tab. 14.	Hodnocení realizačního týmu projektu ve vztahu k zařízení.	66
Tab. 15.	Úspěchy jednotlivých zařízení v rámci projektu Učení pro život.	68
Tab. 16.	V čem projekt Učení pro život nenaplnil očekávání zařízení.	70
Tab. 17.	Zhodnocení přínosu projektu Učení pro život klientům.	71
Tab. 18.	Hodnocení projektu Učení pro život z pohledu vedení zařízení.	73
Tab. 19.	Informovanost kurátorů o zapojení klientů do projektu Učení pro život.	74

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Osnova rozhovorů s účastníky projektu Učení pro život.
- P II Dílčí diplom projektu Učení pro život.
- P III Souhlas s publikováním výsledků.

PŘÍLOHA P I: OSNOVA ROZHOVORŮ S ÚČASTNÍKY PROJEKTU UČENÍ PRO ŽIVOT.

- 1) Název zařízení.
- 2) Počet dětí zapojených do projektu.
- 3) Počet pedagogů, instruktorů a ostatních pracovníků, kteří se podílejí na realizaci projektu (tj. proškolených vedoucích, instruktorů, ostatních).
- 4) Počet úspěšných držitelů jednotlivých stupňů.
- 5) Počet udělených dílčích diplomů na jednotlivých stupních a v jednotlivých letech.
- 6) Jak hodnotíte jednotlivé typy vzdělávacích aktivit pro pedagogy:
  - a) základní školení
  - b) nadstavbová školení
  - c) Národní konference
- 7) Jak hodnotíte materiály, které jste obdrželi v průběhu konání projektu (manuál pro pedagogy, plakáty, letáčky, CD z konference apod.).
- 8) Jak hodnotíte webové stránky projektu, možnost intranetové komunikace s ostatními účastníky projektu. Uveďte, jak jste tyto možnosti využívali.
- 9) Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi zařízeními zapojenými do projektu Učení pro život.
- 10) Zhodnoťte práci realizačního týmu projektu ve vztahu k Vašemu zařízení.
- 11) Zhodnoťte úspěchy Vašeho zařízení v rámci projektu Učení pro život.
- 12) V čem projekt Učení pro život nenaplnil Vaše očekávání – prosím uveďte konkrétně.
- 13) Pomohla účast v projektu Učení pro život nějakým způsobem Vaším klientům (dětem zapojeným do projektu) – prosím uveďte konkrétní příklady.
- 14) Jak hodnotí Vaše zapojení do projektu Učení pro život vedení Vašeho zařízení?
- 15) Informovali jste kurátory, se kterými spolupracujete o tom, že jsou někteří Vaši klienti zapojeni do projektu Učení pro život? Pokud ANO, uveďte prosím, jak na tuto skutečnost reagovali.

PŘÍLOHA P II: DÍLČÍ DIPLOM PROJEKTU UČENÍ PRO ŽIVOT.

Program pro mládež Cena věvodů z Edinburghu | Thunovská 18, 118 00 Praha 1
Tel.: +420 251 104 137 | mobil: +420 608 058 890 | fax: +420 251 104 250
e-mail: uceniprozivot@edle.cz | www.edle.cz
reg. číslo projektu CZ.1.07/1.2.00/08.0170

DIPLOM za splnění

Učení pro život – posílení profesní úrovně pedagogů výchovných zařízení za účelem rozvoje klíčových kompetencí u dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou – CZ.1.07/1.2.00/08.0170

oboru .....

stupeň .....

Jméno, příjmení účastníka .....

Datum .....

Podpis pedagoga .....

Podpis realizátora projektu .....

INVESTICE DO ROZVOJE VZDELÁVÁNÍ

PŘÍLOHA P III: SOUHLAS S PUBLIKOVÁNÍM VÝSLEDKŮ.

1

Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu | Thunovská 18, 118 00 Praha 1
tel.: +420 251 104 137 | mobil: +420 608 058 890 | fax: +420 251 104 250
e-mail: uceniprozivot@edie.cz | www.edie.cz
reg. číslo projektu CZ.1.07/1.2.00/08.0170

Praha 28. 11. 2012

Věc:

Souhlas s publikováním výsledků

projektu „Učení pro život - posílení profesní úrovně pedagogů výchovných zařízení za účelem rozvoje klíčových kompetencí u dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou“, CZ.1.07/1.2.00/08.0170

Souhlasíme s tím, že paní Ing. Renata Švestková, Ph.D., která v rámci projektu pracovala po celou dobu jeho realizace jako supervizor a metodik projektu, může publikovat výsledky projektu „Učení pro život - posílení profesní úrovně pedagogů výchovných zařízení za účelem rozvoje klíčových kompetencí u dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou“, CZ.1.07/1.2.00/08.0170 v rámci své diplomové práce a další odborné vědecké činnosti.

Ivan Chadima
předseda o.s. Program pro
mládež Cena vévody z Edinburghu

Bc. Alena Jeslínková
projektová manažerka

**Program pro mládež
Cena vévody z Edinburghu**
Thunovská 18, 118 00 Praha 1
tel.: 251 104 137, 251 104 134
fax: 251 104 250
e-mail: awaru@volny.cz, www.edie.cz
IČ: 62931491, DIČ: CZ62931491

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ